

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,
doctrina excutitur, scripta recensentur

Origenes

Rothomagi, 1668

Liber Primvs. Origenis vita

urn:nbn:de:hbz:466:1-25059

PETRI DANIELIS
H V E T I I
ORIGENIANA.

OPERIS TOTIVS PROLOGVS ET PARTITIO

COLLIGENTI mihi supersites primigeniorum Origenis Operum reliquias, & in publicam lucem dare paranti, optimum factu visum est, & vulgo utile, nec à Scriptorum ætatis huius, qui Veterum edendis monumentis operam suam consecrarunt, consuetudine alienum res Origenis referre. Quod parce à nonnullis, indiligenter ab aliis, plene, & animo vel amore vel odii vacuo à nemine omnino factum adhuc, sedulam & affectibus liberam tractationem exposcebat. Res Origenis dico, non gestas modo, sed cogitatas etiam ab eo, & literis proditas: nec enim agendo solum, sed meditando quoque, commentando & scribendo vitæ suæ otia Origenes partitus est. Quamobrem trifariam dividetur istud quod aggredimur opus. Ac primum ipsius perscribemus vitam, facta, mores, & obitum. Hinc de eius eruditione differemus & dogmatis, quæ magnas in Ecclesia dum viveret, maiores post eius excessum turbas conciverunt. Scripta demum eius, quæ multorum Critica vexavit, attingentur & discernentur.

LIBER PRIMVS

ORIGENIS VITA.

Libri primi partitio.

Quatuor capitibus liber iste absolvitur. Primum continet quidquid natales inter Origenis, & Severi Imperatoris mortem intercessit. Secundum pertinet ab obitu Severi ad initia imperij Maximini. Tertium res Origenis à Maximini primordiis ab Philippi necem gestas complectitur. Quartum à Philippi morte exorsum in Origenis occasu desinit.

4 citationibus, humanarum literarum studiis sacrae disciplinae praerent. Erat omnino in A puero ingenium peracre & fervidum, singularis memoria, flagrans & incredibile studium, ut quidquid sibi impositum esset ad discendum non tam exciperet quam arriperet, docentemque Patrem discendo & quaerendo defatigaret. Cum enim selecti de Scriptura sancta loci singulis quibusque diebus memoriae commendandi ipsi proponerentur, proclivi verborum sensu non contentus, satagebat subire ad interiora, & reconditas sententias evoluere, Patremque assidua percontatione laceflebat. Ac puerum quidem immoderata quadam ingenij ubertate superfluentem coercebat, palamque castigabat; sed felicem nihilominus animi calorem tacitus admirans futurum augurabatur ut ad majora aspiraret aliquando, filioque nondum puberi summa omnia iudicio suo tribuebat. Sed quas interdum blanditias prudentia & gravitas continuerant, eas noctu patrius amor exprimebat; B ferunt siquidem dormientis cubiculum pueri sepe ingressum Patrem, nudatum filij pectus, sic tanquam aliquod Spiritus sancti domicilium fuisse exofculatum, Deoque grates egisse, qui se tam felici prole auxisset.

V. Postquam domesticis praerceptionibus roboratus animus publicam lucem quaerere coepit, Clementi Alexandrino, qui Pantani scholam regendam susceperat, in disciplina traditus est, quo magistro tantum valuit ingeniosi adolescentis exercitatio, ut praeter artium sacrarum disciplinam, ad quam meditationes fere referebat omnes, maximam etiam colligeret memoriam antiquitatis, & Mathematicas ad haec artes, facultatemque oratoriam adjungeret. Applicavit deinde sese ad Ammonium, cognomento Saccam, & in eius exhedris insignem Philosophiae peritiam comparavit, sed Platonica praefertim, C qua tam altas in eius animo radices egit, ut succrescentes Christiana doctrinae fruges interficeret; nam Ecclesiae scita fere exigebat ad normam Platonis, & sincera Christi dogmata Platonice, ut ita dicam, coloribus oblinebat. Est apud Vernerum in Fasciculo temporum Alexandri in Hierosolymitano Episcopatu decessorem Narcissum Origenis fuisse magistrum. Tale quidem nihil habet Eusebius; neque certe unde id sumserit Vernerus, comminisci possum. Halloxius Origenem scribit Pantanum quoque praerceptorem audivisse; cui uti assentiamur nulla nos adducunt Veterum testimonia; imo vero refragari etiam videntur: memorie quippe prodit Eusebius Origenem etiam tum puerum Clementis auditorem fuisse; post Pantanum autem Alexandrinae Scholae Clementem praefuisse. Docendi igitur curam tunc abiecerit Pantanus, cum primum magis- D stris usus est Origenes. Narrant quoque Magdeburgenses inter praerceptores Origenis Huillum recenseri ab Hieronymo in Apologia in Rufinum. Ab Huillo quidem nonnulla monitum fuisse Origenem, quae ad vtiorem Scripturae interpretationem pertinerent, narrat Hieronymus. Quod si praerceptor dicendus est, qui errantem meliora pro tempore amice submonet, profecto quicumque literis damus operam nostri invicem praerceptores sumus, quippe qui nos invicem monitis iuvamus & consilij, & hanc veniam petimusque, damusque vicissim.

VI. Duo porro hic videnda sunt, utrum Ammonium audiverit Origenes; tum pluresne huius nominis ex Ammonij schola prodierint: haec enim a viris eruditissimis in utramque partem disputata sunt. Priorem quaestionem agit Baronius ad annum Christi 234. E mirarique se dicit qui audire Ammonium potuerit Origenes Ammonio fere aetate suppar, & aliorum ipse institutioni ante annum aetatis tricesimum praefectus. Quasi non his saepe temporibus, ut pluribus probabimus infra, iam grandes natu viri scholas frequentarint; & huius ipsius Ammonij discipulus Plotinus, ad eum audiendum annos viginti octo natus non accesserit, annosque cum undecim audiverit: quasi Catechumenis fidei Christianae rudimenta tradere, & Grammaticam publice profiteri non potuerit Origenes; ipse succisivis horis sepositum ad audiendum Ammonium tempus habere. Neque vero post Porphyrij, Eusebij, Nicephori, & Suidae testimonium, quin Ammonio magistro usus sit, potest dubitari.

VII. Spissior est & reconditior altera quaestio, cuius accurate pertractandi commodum nostri locum, non disputabimus tantum pluresne Origenes ex Ammonij schola orti sint, sed ab unone etiam & eodem Origene duplex Origenistarum Hareticorum secta profecta sit, tum etiam multiplexne fuerit Adamantium. Per mihi sane placet Henrici Valelij sententia, viri Ecclesiae iuxta & profanae antiquitatis literate periti. Is in luculentis ad Eusebij Historiam annotationibus geminum Origenem Ammonio operam ad audiendum dedisse scribit, alterum Adamantium nostrum; alterum illum qui cum Herennio, & Plotino a condiscipulatu conjuncte vixit, & cuius frequens occurrit mentio in Vita Plotini a Porphyrio conscripta, & in libri De fine a Longino lucubrati fragmento, quod huic ipsi Vita Porphyrius intexuit. Rationes quibus id a se struit Vir doctus brevi complectar. Adamantium Origenem Ammonij auditorem multam ex scriptis

Magdeburg.
Cent. 2. c. 10.
Hieronymus
Apol. lib.
1. cap. 7.

A apud posteros gloriam fuisse consecutum à Porphyrio traditum est; at Origenem alterum Plotini sodalem nihil præter libellum De Damonibus scriptum reliquisse docent idem Porphyrius, & Longinus. Imperantibus præterea Gallo & Volufiano Origenem cum, qui Adamantius usurpatur, extremum clausisse diem prodit Eusebius; Origenem vero alterum sub Gallieno librum quemdam elaborasse in eadem Plotini vita scriptum Porphyrius reliquit. Quibus tertium illud argumentum addo. Origenem Adamantium sibi valde adolefcenti cognitum aliquando fuisse Porphyrius tradidit; quod non dixisset profecto, si diuturna sibi cum illo & constans intercessisset necessitudo: Origenis autem alterius Romæ condiscipulum & aequalem fuisse Porphyrium memoria prodidit Eunapius. Sane imperium tenente Philippo iter Romam neutiquam suscepisse Origenem Adamantium, & Roma omnino per id tempus abfuisse certissimum est; nec enim tam longam peregrinationem credibile est silentio fuisse prætermiffuros Eusebium, & Hieronymum: at Origenem alterum ad Plotinum Romæ tum in Scholis publice differrentem accessisse auctor est idem Porphyrius. Id si animadvertisset Baronius, neque contra Eusebij fidem Origenem Adamantium, quem ab alio non distinxit, secundo Romam abiisse ad Fabianum Papam purgandi sui causa excogitasset, neque Possentino & Halloxio idem ut crederent causam præbisset: hoc enim unus ille Porphyrij locus Virò magno persuasit. Quemadmodum autem duos Origenes in unum confuderunt nonnulli, ita ex uno & eodem Origene Leonida filio duos Origenes alij effinxerunt, verum alterum, à quo orti sunt Origenista simpliciter dicti; alterum Origenistarum, qui Fœdi cognominati sunt, principem & antesignanum. Id miror temere nonnullos affirmare, quod ignorare se testatur Epiphanius scriptor locupletissimus, & proximus temporum illorum Epiphanius verba parum sincere reddidit Augustinus: cum enim conceptis verbis nescire se professus fuisset Epiphanius, an ab Adamantio Origene, an ab alio impuri Origenista propagati sint, hæc ita reddidit Augustinus: *Origeniani à quodam Origene dicti sunt, non ab illo qui fere omnibus notus est, sed ab alio nescio quo. de quo vel sectatoribus eius Epiphanius loquens, &c.* Vitiatam ab Augustino sententiam nova accessione fecerunt Augustini simius Prædestinati auctor, quem edidit Sirmondus; sic enim scripsit: *Quadragesimam & secundam Hæresim Origeniani inchoaverunt; à quodam Origene, non illo qui fere omnibus notus est, sed alio Syro quodam sceleratissimo.* Verba hæc Augustini: *sed ab alio nescio quo, videtur falsa hæc lectio depravasse: sed alio Syro quodam.* Idem capite sequenti alium nobis obtrudit Origenem ab Adamantio nostro diversum, dogmatum eorum auctorem, quorum Adamantium Epiphanius accusavit. Sophronius Hierosolymitanus ab Epiphanio inductus, geminum quoque Origenem, alterum antiquiorem, Adamantium alterum commemorat in Epistola ad Sergium: quod observatione sua dignum Photius existimavit. In eadem causa est Iohannes Damascenus, geminum fingens Origenem, unde duplices orti sint Origenista, Fœdi & Adamantij sectatores. Atque item Guido Carmelita, Elnensis Episcopus, qui figmentum idem arripuit. Atque ita duone extiterint Origenes Origenistarum principes addubitavit Epiphanius; asseverarunt Augustinus, Sophronius, & Iohannes Damascenus; tres autem finxit Auctor Prædestinati, scriptor nequam, ut vel ex eo conicias quod eodem capite Pamphilum martyrem, Episcopum aliquando fuisse tradit. Quod autem asseveravit Augustinus, negavit id diserte Baronius, & causas cur duplex fingeretur Origenes acute peruestigavit. Memoratus porro ab Eunapio Origenes ille quem diximus, Porphyrij & Amelij condiscipulus, idemne sit ac sodalis ille Plotini, an alius, non satis extat; nam qui cum Plotino Ammonium audivit Origenes, Plotini æqualis fuit & amicus, nec doctrina inferior, ut ei ad se audiendum forte venienti erubescens assurgeret Plotinus, nec coram eo verba facere sustineret: at laudatus ab Eunapio Origenes alter Plotini scholam viderit frequentasse, quippe qui Porphyrij & Amelij Romæ condiscipulus fuerit, quorum utrumque Plotini doctrinam Romæ capessivisse constat. Id si sit, Origenes duos iisdem temporibus cum Plotino Romæ conjunctissime vixisse dicendum est, alterum eius condiscipulum, discipulum alterum. Quartum ad hæc Origenem, Ægyptium & ipsum, atque itidem Presbyterum, & Ammonij alterius sodalem, verum Adamantio Origene recentiorem, & Athanasio Alexandrino Episcopo coævum, à Palladio in Lausiaca, & Nicephoro Callisti commemoratum addam: reliquos huius nominis literatorum diligentia investigandos relinquam. Cautionem præterea à studiosis adhiberi velim, ne quotiescunque Adamantij mentio in Scriptoribus Ecclesiasticis incidet, eundem statim hunc arbitrentur esse ac Origenem: id enim nominis, præter alios, Auctori cuidam Christiano fuit, quem ab Origene caute distinguens Theodoretus, utriusque scriptis ad contexendam Hæreticarum fabularum Epitomen usum se non semel profectur.

VIII. Decimum fere & septimum ætatis annum exegerat Origenes, cum Christi Eccl.

clesiam modis omnibus vexare aggressus est Severus Imperator. Cum enim per totum or- A
 bem sese Christiana fides effunderet, veritus quippe est vir cautus ac diligens ne hinc ali-
 qua existeret rerum conversio. Toti itaque Ecclesie bellum atrox indixit. Ægypto tunc
 præerat cum imperio Latus, qui ut Imperatori fidem suam præstaret ac diligentiam, in
 Ægyptios Christianos, sed in Alexandrinos præcipue ferino ritu defaviit. Tum vero Ori-
 genem ingens martyrij cupido incescit, qui se cum hoc fecisset, egregium scilicet vitæ fru-
 ctum cepisse arbitrabatur. Præsentit id mater, & precibus ac rationibus excogitatis vix filij
 propositum repressit. Quod omnibus porro votis concupiverat filius, id repente patri ob-
 jectum est: qui in vincula Christi nomine coniectus, morti destinatur. Sopitum martyrij
 desiderium in Origenis animo excitavit Leonidæ constantia, ut quavis sibi potius fu-
 beunda tormenta, quam à sperata martyrij gloria discedendum putaret. At mater adhibitis B
 frustra stibus filij impetum tardavit arte, & occultis ipsius vestimentis invitum domi reti-
 nuit. Itaque quod ipse facere non potuit, patri ut faceret literarum adhortationibus au-
 ctor fuit: quibus confirmator effectus Leonides capitis supplicium tulit, anno, ut dixi, Se-
 veri decimo, ad X. Cal. Maias, ad quem diem mors eius refertur in Romano Martyrolo-
 gio. Bona eius, quibus familiam dum viveret honeste toleraverat, fisco sunt addita: atq;
 ita Origenis, cum matre ac sex parvulis fratribus in summa egestate & lucu relicti, opes
 omnes contusa sunt. Christianis favebat Alexandria nobilis & opulenta mulier, & fa-
 cultatibus suis sublevabat inopes, sed Orthodoxos ab Hæreticis parum caute discernerebat:
 nam Paulum quemdam Antiochenum, inter Alexandrinos Hæreticos primas tenentem,
 non opibus solum fovit, sed domi etiam exceptum in filium adoptavit. Origenis illa quo- C
 que casum miserata, pueri languescere non sinit industriam, & animum incultu torpere;
 sed victu, cæterisque rebus commode & liberaliter habuit. Inde Origeni aliqua cum Paulo
 intercessit consuetudo: sed quamvis ad hunc propter eloquentiam homines non Hæretici
 modo, sed Orthodoxi etiam concurrerent, numquam adduci potuit Origenes ut preca-
 tionum cum eo confociaret usum, quod Ecclesie legibus vetitum esse meminerat. Non
 leviter hic ab Eusebio, quem tamen asseclatur palam, sed hoc loco, ut videtur, intellexit
 parum, dissentit Nicephorus: Paulum quippe divitis hujus formine maritum fuisse scribit,
 Origenem adoptione filium; quod ex male acceptis Eusebij verbis sensisse illum statim
 intelliget, qui verba eius contenderit cum Eusebianis, vel Rufini interpretationem cum D

Nicoph. lib.
3. cap. 1.

IX. Acceptum incommode diligentia sarcire cupiens Origenes, & fortunam industria
 sublevare, traditam sibi à Patre humaniorum doctrinarum cognitionem acerrimis studiis ex-
 coluit, tantosque fecit in Grammaticis disciplinis progressus, ut eas publice docendas susci-
 peret. Hinc largus illi ad usus vitæ necessarios proventus. Ethnicos autem adeo illexerat
 Christi religio, ut metu fugatis Ecclesie Doctoribus, consuerent ad Origenem adhuc ado-
 lescentem, sed doctrina in adolescentia & virtute conspicuum, ab eoque sacra sibi dogma-
 ta exponi vellent. Cujus sermonibus affecti plerique, Christi suscepta fide, in inti-
 mam ejus familiaritatem sese adjunxerunt. Itaque Alexandria Ecclesie Episcopus Deme-
 trius, non feliciter Christianorum res in Ægypto reparare se posse credidit, quam si Cate-
 chumenorum curam uni Origeni octodecim annos nato demandaret. Vtrasque hic igitur E

Nova interim Aquilæ Alexandria Præfeti in Ecclesiam detonuit Persecutio, in eaq; Ori-
 genes singularibus fidei, pietatis, ac constantiæ speciminibus editis magnam sibi inter
 Christianos famam & gratiam peperit. Cum enim traheretur ad necem Martyres Christi,
 obvius amplectebatur, asseclabatur euntes, morientibus aderat, & tormentorum savitiam
 allocutionibus & solatis levabat. Vnde circumstantis populi conversa in se iracundia,
 lapidibus appetitus, cum nefariorum hominum vix effugisset manus, statim domus
 eius, quam frequentari Catechumenis adverterant, armatis hominibus circumfessa est.
 Mihi imprimis eorum probatur opinio, qui tempestatu huic egregium Origenis facinus, ab
 Epiphatio commemoratum adjungunt, quando eum adraso vertice, quales Ægy- F
 ptiorum Deorum ministri esse solent, pro fani Serapidis gradibus statuentes Ethnici, pal-
 marum ramos præbere jussertunt Sacerdotibus, qui ad obeunda sacra ascendebant, quo
 more eorum gravissima ceremoniæ continentur. Acceptis ille palmarum furculis, præsentis
 animo & erecto, adstantes alta voce sic allocutus est: Adeste, accipite ramum, non Tem-
 pli Idolis consecrati, sed Christi. Quibus Gentilium in se concitatis animis, fugere, latita-
 re, & latebras crebro commutare coactus est.

Epiph. lib.
64. cap. 1.

Baron. ad
A. 101. N.
6.
Fall. Lant.
cap. 147.

X. Alexandria sub idem tempus excessisse ipsam, & Casaream Cappadociæ confu-
 gisse cenfet Baronius, Palladij auctoritate permotus, qui Origenem scribit, cum Gen-tilium
 vexationem fugeret, Casareæ apud Iulianam virginem delituisse biennio, & in literis ani-
 mum habuisse. Deinde hæc subneclit: *ὁ ὄργης δὲ ταῦτα ἐν τῶν γοργαμῆρα ἐν παλαιότητι βιβλίου*

A *αρχαία, ὅτι ἐκ τῆς ἀποστολικῆς ἀναγωγῆς πῶς τὸ βιβλίον εὐρεθὲν ἐκ τῆς Ἰουλιανῆς παραδόσεως ἐκ χειρὸς ἰστορίας, κρονοῦντο. καὶ τὸ παρ' αὐτῆς. ἢ τὸ ἀλεξ. τῆρ' αὐτῆς συμμαχίου τῆς ἱερουσαλῆμ. ἢ τῆς Ἰουλιανῆς ἐν τῷ εἰληθῆναι.*
 Manifesto hæc sibi repugnant: nam si librum illum manu sua exaravit Origenes, quomodo illum à Symmacho habere potuit Iuliana? quomodo eum apud Iulianam Origenes reperire? Lege, *ἄπο ἱεροῦ ἰεροσολοῦ.* proclivia fient omnia. Sese in antiquissimo libro verba hæc manu Origenis scripta reperisse ait Palladius: *Hunc librum invenit apud Iulianam virginem, in Caesarea civitate, dum apud ipsam laterem, que illum ab ipso Symmacho interprete Iudeorum se accepisse referebat.* Quoniam autem alibi docet Eusebius Symmachi Commentarios in Evangelium Marthæ, & ab eo concinnatam Scripturæ interpretationem, à Iuliana Origenem accepisse, quæ ea porro jure successionis ab ipso Symmacho habebat, inde collegit Baronius

usq. Hist. lib. 6. c. 17

B ex iis Symmachi libri memoratis ab Eusebio unum cum fuisse, quem manu Origenis notatum vidit Palladius; vel Commentarios nempe in Matthæum, vel Interpretationem ipsam Scripturæ. Præterea non alia Origenem de causa latuisse apud Iulianam censuit, quam ut aliquam Ethnicorum adversus Christianos Persecutionem devitaret, vel Severi scilicet, vel Maximini, vel Decij: cum Maximini autem vel Decij ætate hi iam Symmachi libri exiissent in lucem, & ad Origenis proinde notitiam venissent, tum certe ab eo fuisse inventos, dum Severi bellum in Ecclesiam fereret. Halloxium traxit in assensum ea Baronij ratio, quam accuratius tamen excutiamus. Quem librum Origenis manu notatum vidisse se ait Palladius, is erat antiquissimus: atqui Palladium ducentis circiter annis Symmachus antecessit. An vero ducentorum annorum codex, antiquissimus dici possit, existiment eruditi, qui sciunt quot sæcula ejusmodi codices durando vincere soliti sint. Symmachum ergo liber iste auctorem non habuit. Quos autem à Iuliana Symmachi libros accepisse Origenem prodit Eusebius, ab ipso fuerunt Symmacho elaborati. Ad hæc fuit *αρχαία* ille Codex quem vidit Palladius: at neque Symmachi Commentarios, neque Scripturæ Interpretationem, *αρχαία* fuisse scripta cuiquam bene sano persuadebitur. Alius ergo fuit ille Palladio commemoratus liber, alij Eusebio. Nec mirum sane utrosque à Iuliana accepisse Origenem, cum verisimile sit universam Symmachi Bibliothecam ad Iulianam hereditario jure pervenisse, cuius ipsa deinde Origeni copiam fecerit. Hinc ergo frustra concludit Baronius Symmachi interpretationem & Commentarios tunc ab Origene fuisse inventos, cum imperium teneret Severus, & Ecclesiam male haberet, propterea quod jam tum in Origenis, omniumque adeo manus venerant, cum Maximinus, aut Decius Christianam rempublicam oppugnarunt. Ac si fieri non potuerit, ut quamvis jam innotuissent multis hæc lucubrationes Symmachi, ipsum tamen Origenem aliis distinctum rebus effugerint. Eandem ejus latitationem narrat Eusebius, ipsum

usq. lib. 6. cap. 3.

que ait ex ædibus in ades fugientem migrasse, non ex urbibus in urbes; & tota urbe nequam potuisse occultari, non vero Alexandrinis finibus excessisse. Tum continuo subijcit tot ejus exemplo ad Christi partes fuisse adductos, ut crescente in dies Catechumenorum numero, quos ipsi soli instituendos commiserat Demetrius Alexandrinus Episcopus, Grammaticæ artis professione se abdicaverit. Quibus ita ab Eusebio conjunctis quis tam longinquum, tamque diuturnum iter putet intercessisse? Cum illud ergo tempori huic minime possit aptari, commodius aliud infra reperire conabimur.

XI. Confluente in dies ad Origenem, ut dixi, auditorum numero, quos partim Grammaticæ studium, partim Christianæ doctrinæ percipiendæ cupiditas alliciebat, parum sibi convenire credidit tradere elementa literarum, qui Verbo Dei hominum mentes posset imbueret. Quamobrem abrogavit sibi tradendæ Grammaticæ munus, & ad celebrandas meliores doctrinas se convertit. Atque hinc imminutos rei familiaris fructus ut faceret, professorio muneri utiles libros, quorum pretiosa ipsi supellex erat, distraxit omnes, ac diurnæ quatuor obolorum pensionis pretio vendidit, ne operi suo destinatum domesticæ rei sollicitudo retraheret.

XII. Ad rerum divinarum studium accessit etiam virtutum omnium, quæ essent Christiano dignæ, usus assiduus. Dies docendo, noctes legendo conterebat. Iejunia longa, somni breves, quos humi tantum, vel in stercora abjectus capiebat. Frigoris ad hæc patientissimus; vini, olei, aliarumque rerum; quibus irritatur gula, & ad laborem ferendum remollescunt homines, abstinentissimus, usque adeo ut tentaretur valetudine, & stomacho laboraret. Christianum Philosophum vere dixisset. Cujus tanta fuit inter Gentiles Philosophos, & Christianos admirabilitas, ut ad ejus imitationem totos se componerent, ipsiusque adorationibus incensi palmam martyrij consequerentur. Hinc illi Plutarchi, Heraclides, Sereni, Heraides, & Herones, quorum morte Christiana res valde illustrata est.

XIII. Interea dum hæc geruntur corpus suum evirare Origenes ausus est, sive ferro

Hier. ep. 66. Nicph. lib. 5. cap. 4.

excæcis genitalibus, ut crediderunt Hieronymus, & Nicephorus; sive medicamento exci-

Epiph. He
64. cap. 3.

catis, ut alius persuasum est: rem enim Epiphanius in incerto reliquit. Quamquam veri-
similius est medicamine imposito extinxisse genitalem vim, quam gladio uerenda ampu-
tasse: non quod existimem, id si fecisset, leuitatem oris prodituram fuisse factum, quod
summa cura occultum habere uoluit; certum est enim barbam ei non desfluere, si quis
iam uesticeps aut barbatus exectionem patiatur: sed propter horrorem facti; nam quis
ita in se seuisse putet hominem non insanum, cum mollioribus uti posset remedijs, unde
idem commodum capiebat? Certe si quid amplius coniectura tribuendum est, cicentam
genitalibus illeuisse crediderim, quam Athenienses Hierophantas ad compescendam li-
bidinem adhibere solitos ipse prodidit libr. 7. contr. Cels. *ἡ εἰς ἑσπ. π.υ.*, inquit, *πρὸς ἀδρ-
νίου τὸν ἐπιφάνειον, ἀδὲ τῶν ἀποστόλων: καὶ τὸ τὸς ἀποστόλους ἵπρ' αὐτοῦ. αἰς κίβητος ἀπὸ τῆς ἐπιφάνειου, καὶ
καὶ τῶν ἀποστόλων ἐπὶ τῆς ἐπιφάνειου, καὶ τῶν ἀποστόλων ἐπὶ τῆς ἐπιφάνειου, καὶ τῶν ἀποστόλων ἐπὶ τῆς ἐπιφάνειου.* B
πρὸς ἀδρνίου ἀποστόλου id est, obliuiscit cicuta masculis partibus: cohibenda quippe ueneris gratia
cicutam locis illis admoventi tradunt Dioscorides & Plinius, non forberi, uti factum ab
Hierophantis memorat Hieronymus libr. 1. adv. Iovinian.

Dilectus lib
4. cap. 79
Dilectus lib 23.
cap. 11.

Causa cur id faceret, complures Origeni fuisse. Ventitabant ad eum puellae, fidei Chri-
stiana & studium gratia: quam hominum autem ingenium à labore proclive esset ad
libidinem optime intelligebat, verebaturque ne ex frequenti virginum consortio corpus
in ipso iuventutis flexu male sui compos ad uoluptatem impelleretur. Commovebatur
ad haec effato Christi, quo se ipsos propter caeleste regnum euirasse nonnullos pronuntia-
uerat. Id cum praeter germanam sententiam accepisset, pravis, ut opinor, deceptus Va-
lesiorum Haeeticorum expositionibus, qui aetatem eius praecesserat, sibi quoque soliti fue-
rant uirilia execrare, nova istaec in eo religio incescit. Et jam alius inductus Christi uerbis,
à legitimo sensu detortis, unicam sibi tantum habebat tunicam, abjectis calceamentis
nudis incedebat pedibus, nec ullo modo vel in crastinum, vel in longitudinem consule-
bat. Aliam praeterea de hac re Origeni fuisse causam scribit Eusebius; ne scilicet ex cre-
bris puellarum ad se itionibus & alloquijs obtrectandi occasione haberet maleuolen-
tia. At repugnat quod mox subiungit, operam dedisse Origenem, ut factum illud occult-
raretur: nam si occultauit, quomodo rumores hominum ignobile factum sopire potuit,
quod euulgandum erat ad maledicentiam & obscenos rumores compescendos? Ad an-
num Severi decimum quartum pertinere haec suspicatur Baronius: quorum tempus neu-
tiquam Eusebius designauit. Id si fit, annum tunc egerit Origenes uigesimalimum. D

Math. 19
12.

Ench. lib
6 cap. 8.

Magna uero hic doctorum hominum concertatio est, laudene eiusmodi facinus, an
uituperatione dignum sit. Aperte damnat Baronius, multisque sententiam suam argu-
mentis tuetur, sed quae ad eam fere, quae sero fit, euirationem pertinent. Contra ea Hal-
loxius, non excusat modo, sed dilaudat. Ego singula ab utraque parte collecta non resem-
ram; quod ipse sentio, paucis exponam. Certum est uoluntariam sui ipsius exectionem,
eam dico quae sit gladio, ueritatem esse Apostolicis Canonibus 22, & 24. At eorum dubia
est auctoritas, & penitus ab Halloxio respuitur. Eandem damnauit extincto jamdudum Ori-
gene Nicenum Concilium, damnauit & Arelatense. Ipsi quoque Eusebio, perpetuo li-
cet Origenis laudatori, uxoridia huius uituperationem uis ueritatis expressit. Sed quid
aliena conquirimus, cum domestica suppeditent testimonia? Utramque castrationem, & E
quae exectione, & quae exiccatione perficitur, damnauit demum Origenes, aliosque ne
simile quid in se aliquando conciperent, uehementer abstermit, cum alijs locis, tum praefertim
suis in Mathaeum Commentarijs. Locus habetur Tom. 15. ad cap. 19. v. 12. quem
omnino consuli uelim.

Baron ad
A. 270.
Hieron lib
4. Origen
Quaest.

Nicene Con-
cil. Can. 1.
Arel. Con-
cil. Can. 7

Discipulos suos & familiares facinus suum celauerat Origenes, dubius animi laudine
sibi, an probro ducendum foret. Rem tamen comperit Demetrius, quam uehementer ad-
miratus primum, tum laudibus etiam profecutus, confirmauit Origenem, strenneque sus-
ceptum munus iussit traducere. Tum hic denique remotis impedimentis, uniuersos ad
se erudiendi causa uenientes nullo sexus discrimine admisit. In eorum autem institutio-
ne summa se tractauit diligentia, omneque suum otium ad eorum negotium contulit. F

CAPVT SECVNDVM.

I. Severi Imperatoris obitus. Origenes Romam proficiscitur, II. Alexandriam redit,
III. Ebraicam linguam condiscit, IV. Ambrosium ad Christi fidem conuertit, V. accersit-
tur in Arabiam, redit Alexandriam, VI. Palaestinam petit, Alexandriam redit, VII. à
Mammaea accersitur Antiochiam, Alexandriam reuertitur, VIII. Scripturam sacram
Commentarijs

A *Commentariis illustrare aggreditur, IX. Commentarios in Johannem, & in alios Scripturæ libros inchoat, X. in Achaiam per Palestinam proficiscitur, XI. Athenis discedens Ephejo iter habet, XII. Casarea Presbyter jam ante fuerat ordinatus. Alexandria pellitur, XIII. Cum, ne vitaretur ab Aethiops, idolis sacrificasset, XIV. Casream Palestinæ concedit. XV. Confutantur nonnulli, qui Origenem ab Heracla Alexandria depulsum fuisse scripserunt. XVI. Ecclesiastica mania obit; à multis foventur Ecclesiis; XVII. Palestinam perlustrat. XVIII. Vtrum viginti & octo annos Tyri transegerit. XIX. Gregorium Thaumaturgum & Athenodorum fratres, aliosque in literis sacris & profanis instituit, Isaiam & Ezechielem Commentariis exponit.*

I. **S**EVERVM interim, cum jam aliquoties interficere adortus esset Caracalla filius, mors ex agitudine confecta est, expleto Imperij decimo octavo anno, ætatis vigesimum sextum agente Origene. Hic post aliquot deinde annos Romam ire contendit, Romanæ Ecclesiæ videndæ studio, cui tunc præerat Zephyrinus Papa, Tempus itineris ab Eusebio prætermisum conjectura assequi studet Baronius, & in primum Elagabali rejicit annum, qui Zephyrini decimus octavus, & postremus fuit, causamque profectio-
 C *ni Mammaam Alexandri matrem dedisse suspicatur, cum post accersitum ad se Antiochiam Origenem, Elagabalum Imperium ineuntem Romam esset comitata. Verum hæc aliter Eusebio temporibus divisa sunt: tunc enim à Mammaa Antiochiam accitum fuisse Origenem satis aperte significat, & disertis quoque verbis post illum Suidas, cum rerum potiretur filius eius Alexander. Qui postquam Imperium adeptus est, non alias Antiochiam ivit Mammaa, quam cum Perlas Romanis finibus imminentes bello refutare aggressus est. Hæc multis post Zephyrini obitum annis inciderunt. Cum autem Imperator renuntiatus est Elagabalus, Eusebius commorabatur Mammaa, neque in tanta rerum conversione curiosis auditionibus operam dare potuisse verisimile est. Equanam porro causa fuerit Baronio, cur incertam Origenianæ in Italiam profectio-
 D *nis occasionem comminisceretur, Mammaæ nempe affectandæ studium, cum veram expresserit Eusebius, Romanæ nimirum Ecclesiæ, omnium, ut ipse scribit, antiquissimæ, penitus cognoscendæ desiderium, non video. Hoc ergo iter Severi inter obitum, qui anno Zephyrini undecimo contigit, ipsiusque Zephyrini mortem, quæ ad alterum Elagabali annum pertinet, conferre satis habeamus: à tempore autem præcise designando, cum ne conjecturæ quidem locum nobis Veterum monumenta præbeant, abstinemus. Id in decimo tertio Zephyrini anno Historici quidam constituunt, quod ab Eusebij rationibus non discrepat, & mihi satis probatur.**

II. Propere perlustrata Roma, statim Alexandriam Origenes repetiit, traditaque ei rursus est à Demetrio Catechumenorum Christianis dogmatis imbuendorum cura. Quo cum in opere, omis-
 E *sis cæteris studiis, dies ac noctes urgeretur, nec sibi ad Scripturæ, divinarumque rerum per-
 F *vestigationem reliqui quidquam facere posset, docendi munus cum Heracla, qui tum cæteris eius præstabat discipulis, ita partitus est, ut rudioribus prima doctrinæ Christianæ elementa hic traderet, maturiores ille & jam usu peritos reconditis dogmatis instrueret.**

III. Hinc aliquantulum lucratus otij, eo ad enodandas Scripturæ obscuriores intelligentias usus est, seseque in eo studio quotidianis commentationibus diligenter subegit. Verum cum operam suam absque Ebraicæ linguæ notitia frustra consumi intellexisset, id quoque ornamentum ac reliquas doctrinæ suæ laudes adjunxit. Iohannes Tritemius in libro De scriptoribus Ecclesiasticis res Origenis literis prosequens, ipsum ait jam senem contra
 F *suam ætatem linguam Ebraicam didicisse. Perperam nempe accepit ista Hieronymi: Tantam in Hieron lib. De script. Eccles. Scripturis divinis habuit studij, ut etiam Ebraicam linguam contra ætatis, ætatisque suæ naturam edisceret. Quæ sic intelligo, jam virilem ætatem adeptum Adamantium, quæ atas Grammaticas tricas ac quisquilias aspernari solet, & gravioribus studiis delectari, eo tamen demisisse animum, ut in hac arte se exerceret. Nulla illic senectutis significatio. Magdeburgenses vero idem narrant his verbis: Ita igitur otij aliquantulum nactus, ad discendam linguam Ebraicam, sua aliocui nature adversam, ut Suidas ait, minimum adiecit. Quæ illic habet Suidas, è Græca translulit interpretatione Hieronymiani Operis De scriptoribus Ecclesiasticis, ubi proxime adducta Hieronymi verba sic reddita sunt: ὅσοι καὶ τὴν ἰβερῶν ἰσχυροῦς ἐστὶν ἐκαστοῦ ἐν τῇ τε ἰλνικῇ, καὶ τῇ οὐρανῶν ἐκαστοῦ ἐκαστοῦ. Quod de Alexandrinæ gentis natura dixit Hieronymus, quæ juxta Græcorum omnium consuetudinem linguarum exoticarum notitiam contemnebat, id ad Origenis ipsius naturam Interpres pessime retulit. Vnde fraus Suidæ ac Magdeburgensibus facta.*

IV. Erat per id tempus Alexandriæ vir opibus ac dignitate florens, ingenio etiam spe-

status & doctrina. Hanc Valentini errore, qui tunc in Ægypto vigeat, Marcionis alij, A implicitum fuisse scribunt. Commodè utrique: maxima siquidam etiam prodiderunt: hoc est Noëtiunum, Sabellius quippe statim post Origenis obitum Noëti præceptoris sui deliramenta renovavit. Crebro ad Origenem ventitabat Ambrosius cum alijs partim Hæreticis, partim Ethnicis Philosophis, qui viri nomine ac doctrina pertrahebantur. Nam rerum divinarum documentis Philosophiæ quoque, Mathematicarum & humanarum disciplinarum præcepta aspergens, auditores erudiebat pro uniuscuiusque captu: nec parum iis doctrinis inesse censebat ad facta percipienda adjumenti. Adversus hunc ita affectus est Ambrosius, ut ejuratis erroribus saniori doctrina instituendum ei se traderet, ad ejusque

Baron. ad A. 220. N. 6. & 12.

focietatem sese penitus applicaret. Tunc imperasse Caracallam agnoscit Baronius, cum B ad Christi fidem conuersus est Ambrosius. Idem tamen Origenem Roma Alexandriam rediisse docet postremis Zephyrini temporibus, recens adepto Imperium Elagabalo: cum Ambrosij conversionem præcesserit hæc Origenis reditio. Plane suo sibi gladio jugulatur.

V. Iisdem fere temporibus militarem hominem Alexandriam mittit Arabia Præfex, cum literis ad Demetrium Episcopum, & ad Ægypti Præfectum, quibus vehementer orabat Origenem ad se confestim mitterent, velle se de rebus divinis cum eo communicare, ejusque doctrinæ fieri participem. Æquissima postulationi annuit uterque. Abligatus ad eum continuo Origenes, & re feliciter explicata Alexandriam sine mora reversus est. Quod autem asserit Halloxius, minime dubium esse quin ad audiendum Hippolytum in Ecclesia quadam verba facientem per id tempus accedens Origenes, designatus ab eo, & honõris C

Nicom. lib. D. 6. in Hippolyto.

gratia adstantibus fuerit monstratus, ut factum refert Hieronymus, indiget id quidem probatione: cum enim ex Arabia excesserit Hippolytus, & in Italia demum martyrium obiit, huic alibi passim occurrere potuit Origenes, & concionanti adesse.

V. I. Non multo post Alexandria clam exiit, arma impia Caracalla fugiens, quibus funestissimam Alexandrinis cladem intulit. Annus trahebatur Christi 215. Caracalla quintus, ætatis circiter trigessimus agente Origene. Secessit ille in Palaestinam, & Cæsareæ sedem posuit: ubi tantus ei ab Episcopis honos habitus est, ut nondum licet Presbytero, sed Laico etiam tum deferretur negotium Scripturæ publice in Ecclesia explanandæ, presentibus Episcopis. Ægre tulit Demetrius, & tanquam præter fas ab Episcopis & Origene attentatum scriptis ad eos epistolis damnauit. Factum rationibus, aliorumque Episcoporum auctoritate & exemplo excusarunt Theodotus (Theotechnum Photius appellat) D Cæsareæ Episcopus, Hierosolymæ Alexander. Nec ita tamen placarunt Demetrium, ut non Origenem per literas, missosque Diaconos revocaret. Paruit ille mandatis, & reversus in patriam consueto sese muneri restituit. Castiganda hic Halloxij, aliorumque indiligentia, qui prius hoc Origenis in Palaestinam iter confuderunt cum altero paulopost à nobis narrando quod ad Achaia Episcopos proficiscens per ea loca habuit: utramque enim profecionem caute distinxit Eusebius, prioremque ante Caracalla interitum ab Origene susceptam narrat libr. 6. Hist. cap. 19. posteriorem temporibus iis deputat, quibus Phileto Antiocheno Episcopo successit Zebinus; locus extat libr. 6. Histor. cap. 23. Episcopatum autem Zebinus inuit sub Alexandro Seuero, ut est in Eusebiano Chronico. Id quod alio E ipse loco Halloxius animadvertit.

7. In. fol. 218 & 212.

V. II. Coorto interea Romanos inter & Persas bello, Antiochiam venit Alexander Severus, Mammæa matre comitatus, quæ ut erat natione Syra, & rerum Judaicarum ac Christianarum aliquem perceperat usum, Origenem ejus tunc passim celebrabatur nomen, misso militari satellitio ad sese accersivit, exploranda hominis doctrinæ, majorisque Christi notitiæ adipiscenda causa. Multis apud illam de Deo sermonibus habitis, exacto illic non modico tempore ad intermissa studia Alexandriam properavit. Hanc Origenis peregrinationem temporibus illis conjungens, scio me Chronologorum aliquot rationibus repugnare, qui ad extremos Alexandri Severi annos Persicam expeditionem referunt, cum multo ante exitum Alexandri visere ad Mammæam Origenem ivisse certum sit. F At nobis favent Eusebii *ἑπιτομὴ*, quibus in hac historia perpetuo adharemus: nam Persicum bellum secundo Alexandri anno assignat in Chronico; in Historia autem, postquam Alexandrum imperatoriam dignitatem assecutum significavit, Origenis itionem ad Mammæam continuo subjunxit: Cæsariensem vero Origenis secessum, quem decimo Alexandri anno contigisse docet, longe inferius recensuit. Qui vero bellum hoc rejecerunt in postremos Alexandri annos, nullo auctore fecerunt; nam qui ætatis illius res gestis complexi sunt Herodianus Zosimus, Xiphilinus, & Lampridius, Persicæ expeditionis neutiquam expresseferunt tempus, solus illud adnotatum reliquit Eusebius, quem sequimur. Sin hæc ante contigisse pertenderis quam Romam ivisset Mammæa, ut vult Baronius, alterutrum enim dicendum est, nec eam quippe alias Antiochiæ fuisse apparet,

Euseb. l. 6. Hist. cap. 21.

Euseb. l. 6. Hist. c. 10.

Baron. ad A. 220. N. 6.

A sententiam hanc supra à nobis obtritam reperies.

VIII. Caterum hinc Scripturam factam Commentariis illustrare Origenes ortus est, impulfore Ambrosio, qui non verbis incendebat solum, sed sumtibus etiam suppeditabat. Legitur apud Cedrenum, quod & ab eo sunt ferunt Suidas, & Glycas, Origenem per annorum octodecim spatium literas sacras fuisse interpretatum. Minime id quidem consentit Eusebij rationibus, qui Origenem sexagenario majorem Commentarijs Matthæum illustrasse scribit, triginta scilicet annis, eoque amplius, postquam Scripturam primum cepit exponere. Sin ita hæc accipienda censeat aliquis, quasi quidquid in sacrorum Voldminum interpretationem diversis temporibus otij contulit Origenes, octodecim annorum spatium exæquaverit, longius etiam dissentio, ejusmodi quippe rationem neutriquam duci posse existimo. Multo credibilius est ex male lecto vel descripto Epiphanijs loco commentum id produisse. Postquam enim ab Origene postulasse Ambrosium dixit, ut sacras Scripturas interpretaretur, id ait ipsum in Tyrio secessu per octo & viginti annos fecisse. Alio item loco divina volumina Origenem Tyri scribit explanasse. Similiter Suidas, alios secutus, narrat Ambrosij rogatu Scripturas Origenem explanasse. Vides germana hæc eorum esse quæ scripsit Epiphanius; præterquam quod numerus in id degeneravit. De secessu autem Tyrij spatio, quod assignavit Epiphanius, quaestionem paulopost habebimus.

Epiph. Her. 64. cap. 3.
Epiph. De mens. & pond. c. 18.

Scribit Hieronymus Ambrosium ad Librorum sacrorum interpretationem Origenem incitasse, in emulationem Hippolyti, editis jam in Scripturam plurimis Commentariis optime de Ecclesia meriti. Hieronymum fefellit male intellectus Eusebius, qui post enumeratas Hippolyti scriptiones hæc subjungit: *ὁ δὲ εὐεῖνος δὲ καὶ ἀειγιῶν ἵππ' εἰς τὰς θείας γραφὰς ἡτοιμασμένων ἰνέειτο ἀρχὴν, ἀμβροσίος ἰς τὰ μέγιστα παρηγορηθεὶς ἀπ' αὐτῶν.* Id est: *Ab eo quoque tempore Origeni in divinas Scripturas commentandi initium factum est, valde eam incitante Ambrosio.* Hieronymus autem vocem hanc, *εὐεῖνος* qua pertinebat ad tempus, perperam ad Hippolytum retulit: de quo simile nihil habet Nicephorus. Iam ante Henrico Valesio id observatum est. Falsam Hieronymi explicationem nova depravatione pervertit Auctor Græcæ interpretationis libri De scriptoribus Ecclesiasticis. Hæc habet Hieronymus: *Scriptis (Hippolytus) nonnullis in Scripturas Commentarios, è quibus hos reperi; in ἑξάμηνον . . . . . de Pascha, adversum omnes hæreses. & ὡς ἐμίλιον, de laude Domini Salvatoris; in qua presente Origene se loqui in Ecclesia significat. In hujus emulationem Ambrosius, quem de Marcionis hæresi ad veram fidem correctum diximus, cohortatus est Origenem in Scripturas Commentarios scribere, præbens ei septem & amplius notarios, coronamque expensas, & librarium parum numerum: quodque his majus est, incredibili studio quotidie ab eo opus exigens. Unde in quadam Epistola ἰεροδιδάσκων eum Origenes vocat. Sic ea accepit Interpres, quasi una ferie scribenda sint ista: in qua presente Origene se loqui in Ecclesia significat in hujus emulationem, tum deinde apponenda sit πλεῖστα ἔργα.* Sic enim vertit: *ἐν οἷς παρόντος ἀειγιῶνος ἑαυτὸν ἠμιλιῶναι καὶ μιμῆσαι αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τὸ ἀμβροσίον. ὅτι πᾶσι δὲ τῶν παλαιῶν ἰεροδιδάσκων εἰς τὴν ἀληθινὴν πίστιν ἐπιστρέψαι σπεύσιν, ὡς ἐμίλιον ἀειγιῶν τὰς θείας ἡτοιμασμέναις γραφαῖς, παρεργῶς αὐτῷ ἐπὶ αὐτῷ καὶ πλείους τοῦ αἰῶνος.* Neque hæc sine stetit malum, ad pristinos siquidem errores novorum accessionem fecit Photius, vir alioquin literariis

Hieron. De script. Eccl. in Hippolyt. Euseb. lib. 6. tit. c. 23.

laudibus abundans: hunc quippe Hieronymiani Interpretis quem secutus est, locum tali interductu distinxit: *ἐν οἷς παρόντος ἀειγιῶνος ἑαυτὸν ἠμιλιῶναι καὶ μιμῆσαι αὐτὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τὸ ἀμβροσίον, ὅτι πᾶσι δὲ τῶν παλαιῶν ἰεροδιδάσκων εἰς τὴν ἀληθινὴν πίστιν ἐπιστρέψαι σπεύσιν, ὡς ἐμίλιον ἀειγιῶν τὰς θείας ἡτοιμασμέναις γραφαῖς, παρεργῶς αὐτῷ ἐπὶ αὐτῷ καὶ πλείους τοῦ αἰῶνος.* Ita legisse Photium declarat hæc illius: *λίγη) ἡ καὶ δὲ (ἰεροδιδάσκων) ὡς ἐμίλιον ἀειγιῶν τὰς θείας ἡτοιμασμέναις γραφαῖς, παρεργῶς αὐτῷ ἐπὶ αὐτῷ καὶ πλείους τοῦ αἰῶνος, ὡς ἐμίλιον ἀειγιῶν τὰς θείας ἡτοιμασμέναις γραφαῖς, παρεργῶς αὐτῷ ἐπὶ αὐτῷ καὶ πλείους τοῦ αἰῶνος.* Quæ cum ex Hieronymi Græco Interprete derivata sint, manifestus est quorundam error, virorum male suspicacium, qui nuperum opus esse interpretationem hanc conjectant. Caterum hinc aliquibus persuasum fuit Hippolytum Origeni, non Ambrosium ad explicandos rei literaria sumtus præsto fuisse: quod quam verum sit, Lector existimet, & quemadmodum falsæ opiniones quasi ex traduce propagentur. Fraudi quippe fuit Hieronymo Eusebius, Græco interprete Hieronymus, Photio Græcus Interpres, innumeris aliis ipse Photius, & quem ab alio unufquisque accepit errorem, novis deinde cumulavit. Sed hæc hæc tunc. Omnibus igitur rebus Origeni commodabat Ambrosius, & quæcumque ad corporis cultum pertinebant, ac studia, large huic, quasi virgula divina, ab eo præbebantur. Notarios itaque habebat ad manum plus septem, qui dictata ex ore loquentis exciperent, totidem librarios cum puellis, quæ properanter scripta nitidius exarent.

Phot. Cod. 121.

IX: Neque sibi sane hac oblata facultate defuit; beneficentissimi quippe hominis liberalitate usus, quinque priores Commentariorum in Iohannem Tomos, & initium sexti Alexandria hoc tempore, & ex Achaico, quod mox exponemus, itinere redux elaboravit. Octo item priores in Genesim Tomos è duodecim confecit: Psalmos ad hæc exposuit viginti quinque priores, quamvis plures etiam subinde enarraverit, ut dicemus infra; & Ieremiæ quoque Lamentationes totis voluminibus interpretatus est. Adde libros de Principijs, & *de vita nre* decem, quos eadem tempestate Alexandria composuit.

X. His intentum studiis Origenem interpellarunt negotia Ecclesiastica, quorum gratia in Achaiam profectus est. Negotia illa quæ fuerint, non expressit Eusebius; Baronius conjecturis reperire voluit; & eaque de causa profectum in Græciam Origenem diuinat, ut Nicopolitana Editionis circa hæc tempora reperta compos fieret. Sed quor- B

Bar. ad A. 250. N. 7.

Hieron. de Script. Eccl. cap. 25. Rufin. in Euseb. 1. 27. lib. 6. Euseb. Hieronym. Ep. 118 ad Marcellianum

sum ad excogitatas descendemus conjecturas, cum veritas ipsa palam extet? scribunt siquidem Hieronymus & Rufinus Achaia Ecclesias plurimas tunc Hæresibus fuisse vexatas; quibus expugnandis idoneum præ ceteris visum Origenem, eam illi causam in Græciam proficiscendi fuisse. Illuc vero accersitum ab Ambrosio non absurde quispiam suspicabitur; nam Alexandria crebro abfuisse Ambrosium constat & postquam inter eos necessitudo intercessit, Athenis fuisse, atque inde literas ad Origenem dedisse ex Hieronymo discere licet. Hæc quidem proponimus, non asserimus. Hinc etiam habitæ sibi cum Hierosiartha quodam concertationis exemplar ad amicos in Palaestinam misit Adamantius, qui falsis de se, deque ea disputatione rumoribus occurreret. Athenis moram fecisse Origenem certum est, moræ tempus incertum: rediisse tamen sequenti anno, vel C

Epiph. Her. 64. c. 1. Nicet. Thesaur. Orthod. doctr. fidei lib. 4. H. 198. 31. Hieron. ad A. 252. N. 4. Petrus. ad Euseb. Her. 64. c. 1.

biennio post, inter Chronologos constare video. Equidem non multo minus biennio itineris Achaici tempus fuisse existimo; nam & per Palaestinam iter habuit, ibique moratus est aliquandiu, & spatium aliquod itione ac reditione consumtum est, & in Achaia cum Hæreticis, velitando, & Athenis perlustrandis, scholisque Philosophorum frequentandis, (quod ab eo factum testantur Epiphanius & Nicetas, & huc commode referri potest) sit longum tempus contritum fuisse necesse est. Nec causæ est cur ex hac D

Sueton. de illust. Græc. max. cap. 7.

scholarum frequentatione aliud Atheniense iter ab Origene olim adolescente institutum fingant Baronius & Petavius: nam ad Philosophos & Rhetores ibant cuiuscunque ætatis homines, neque verisimile est Origenem Philosophiæ, reliquarumque disciplinarum amore flagrantem, in ea degentem urbe quæ artium omnium inventrix haberetur, & in qua cum civium, tum advenarum præcipuum esset studium novi aliquid vel dicere, vel audire, ætate fuisse absteritum quominus civitatis consuetudine ad explendam cupiditatem uteretur. Supra quidem observavimus testificari Porphyrium, ad Plotinum Romæ publicè docentem aliquando accepisse Origenem quemdam, alium ab Adamantio, Plotini aequalem, eoque conspecto victum pudore Plotinum dicendi finem fecisse. Prius idem factum legimus à Tullio, qui octo jam & viginti annos natus, cum Romæ esset biennium versatus in causis, & jam inter primos Urbis oratores poneretur, Athenas tamen ad Antiochum Philosophum, & Demetrium Rhetorem se contulit. Inde ad Asiaticos Oratores, ipsumque demum Molonem se applicavit. Quin & Antonij Gniphonis scholam frequentasse, etiam cum Prætura fungeretur, à Tranquillo proditum est. Sane in hæc Achaica remansione Nicopolitanam Editionem natum fuisse Origenem E

Origen. in Ep. ff. ad amicos Alexandrinæ.

credibile est: causam hanc itineris habuisse, non item.

XI. Digressum inde, Epheso transiisse non præter verisimilitudinem credi potest. Scribit siquidem Origenes se aliquando Ephesi in Hæreticum quemdam incidisse, qui cum ne verbum quidem secum conferre sustinuisset, se tamen inde profecto confictam falsæ disputationis historiam misisse ad discipulos, aliosque: at eum demum Antiochiæ vanos falsæ victoriæ rumores spargentem, postquam illuc accessit, publicè coarguisse, hominisque vanitatem confutasse. Id si quis tum contigisse velit, cum vix in aliud tempus reuocari possit, savebo conjecturæ: sed & hic quoque iudicium suum sibi unusquisque integrum habeat, nec omnes enim Origenis peregrinationes literis fuisse traditas existimo, cum ipse præsertim alicubi se multa terræ loca peragrasse doceat. Quæ hoc ergo loco, & alibi passim dubitanter proponuntur à nobis, sic Lector accipiat tanquam meras conjecturas, aliqua, si forte, verisimilitudine conjunctas; solida nulla & constanti ratione subnixas. F

XII. Prius autem quam Athenas veniret, arripuerat iter per Palaestinam, & Casarez ab Episcopis supra jam commemoratis Theodisto, & Alexandro ad sacrum Presbyterij ordinem inecat proventus. Prioresne jam ante susceperit ordines, necne, non liquet; facile equidem adducor ut credam per saltum, ut vocant, Presbyterum fuisse ordinatum, prout primævis Ecclesiæ temporibus in more positum fuit. Id tum contigit cum Antiochenæ Ecclesiæ regimem cepisset Zebinus, Christi nimirum 228 anno, Alexandri Se-

A veri 7, Origenis 43. Factum hoc à sanctissimis Episcopis in homine ditionis non suæ, sub testimonio Epistolæ Ecclesiastica, qua discedentem Demetrius fuerat profecutus; ut ad eum sui purgandi causa rescripsit Alexander, mansueto vir ingenio atque leni: cujus testem damus Hieronymum. Quamobrem Episcopi Ægypti & Alexandria in Synodica Epistola adversus Origenis doctrinam, *καταγγιζοντες τὴν αὐτοῦ καὶ ἐπιτιμῶντες τὸν τῆς κριτικῆς καὶ μακρῆς ἁλιθιῆς ἀγνοῶντες* agnoscunt. Quo magis miror scripsisse Photium, Alexandria Origenem profectum, abique proprii Episcopi consensu Presbyterij dignitatem suscepisse. Idem addit facti auctorem fuisse Theodotum, probatorem Alexandrum. Vt est, hoc dolore graviter exarsit Demetrius, & ex insigni Origenis gloria jamdiu in sinu collectum invidia virus totum evomuit, unde ingentes subinde concitati tumultus totam Ecclesiam in factiones dispartunt. Nam primum Origenis castrationem, *mirifice* à se antea laudatam & probatam, publice differre ac traducere cepit, Ecclesiam omnem adversus eum concitare, hunc honore Sacerdotij privare, & ab Ecclesia postremo communione segregare. Narrat quippe Photius geminam adversus eum coactam fuisse Synodum; quarum prior Episcopis aliquot, & Presbyteris constata, eum docendi munere abdicandum & Alexandria pellendum sanxit, Presbyterij dignitatem non abstulit; altera à Demetrio ex aliquot Ægypti Episcopis coacta Sacerdotij quoque honore exuendum decrevit. Huic Demetrii decreto consensisse univertum orbem, excepta Palaestina, Arabia, Phœnicia, & Achaia testificatur Hieronymus; nec propter dogmatum novitatem, errore sive invidia laudem virtutis ejus fuisse obtritam. Auctor quoque idem ipse est, non Presbyterio solum Origenem à Demetrio esse submotum, sed Ecclesiam etiam societate prohibitam, consentientibus in id Sacerdotibus; ut mihi verisimile fiat in Synodo à Demetrio collecta sancitum quoque illud fuisse. Sed jam antea patria exceleserat eum coit Demetria illa Synodus, quemadmodum dicemus paulopost. Ita Achaia reversus Alexandriam Adamantius jam Presbyter, pristinisque intentus studiis, à proprio Episcopo sibi primum favente, deinde clam invidente, tum maximis ad invidiam odij factis accessionibus palam infenso agitatus, tandem defessus malis injuriæ concessit, patrisque sedibus excedere coactus est. Exilium quippe ipsi decernente Synodo, quod sibi presentebat esse faciendum vel ingratis, sponte admittere maluit: cum praesertim ingravescentem invidiam ferre non posset. Sic enim conciliandi sunt, qui jactant sponte abiisse ipsum, D eum iis qui patria expulsum & exterminatum fuisse volunt.

XIII. Aliam exilij hujus causam affert Epiphanius, atque eximia florentem eruditionis ac sanctitatis laude Origenem, magistratum in se Alexandrinorum, Praefectorumque acuisse invidiam, & potentium inimicitias pro Christo appetivisse; & ab iis comprehensum aliquando in eam fuisse necessitatem adductum, ut vel Idolis sacrificandum sibi esset, vel Æthiopsis libidini corpus offerendum; qua rei indignitate commotum, virum omnia praestudio castitatis postputantem, tam leni se ac victo animo ostendisse, ut sacrificaturum se reciperet; nec id fecisse tamen, sed thus in manus ejus impositum ab adstantibus in ignem fuisse excussum: (addit Nicetas contigisse id, cum immutata sententia revocaret promissum, eoque stare detrectaret) hinc ipsum tanta aspersum esse infamia, ut Ecclesia depelleretur; cumque ludibria, & oculorum conjectum, quibus ut idololatra destinabatur, ferre non posset, invidiæ detestandæ gratia Casaream commigrasse. Constat certe ex eodem Epiphanio, dubitasse tantum Origenem idololatriamne admitteret, ad facinus non omnino pervenisse; quæ cum dubitatio crimen tamen ipsa sit, admissum humanitus peccatum tempectiva & salubri poenitentia emendasse; nec Petri lapsum solummodo, sed lacrymas etiam ac dolorem representasse. Quemadmodum autem Origeni ad hujusmodi flagitium praevitit Petrus, ita Marcellino Papa uterque: hunc enim templum Vestæ cum Diocletiano ingressum thus obtulisse ejus nomine inscripta Acta testantur. Quod fictum tamen & falsum esse contendit Augustinus adversus Petilianum Donatistam. Et ut verum sit, hunc martyrio paulopost summa constantia suscepto scelus reparasse certum est. Tam luculentis autem signis poenitentiam suam Origenes publice testatus est, ut ab otiosis subinde hominibus suppositus fuerit liber De poenitentia Origenis, quem in Apocryphorum censum Gelasius Papa retulit. Is tamen liber, ad quem pertineat Origenis lapsum, dubitavit Baronius: cujus enim sese criminis reum hoc libro peragit Adamantius, vix ad eam quam tractamus Epiphaniij historiam potest accommodari. Ac illud praecipue flagitium causæ fuisse existimo, quamobrem Sacerdotio & Ecclesia abdicatus fuerit: ea siquidem poena delicto hujusmodi Apostolicis Canonibus irrogatur. Nec mirum ab aliis ipsum Ecclesijs benigne fuisse susceptum: quanta enim indulgentia & caritate adhiberentur olim Christiani, qui post ejuratam infirmitate animi ac mollitie Christum poenitentia ducti ad meliorem mentem converterentur, discere licet ex Epistola Dionysij Alexandrini ad Fabium Episcopum Antiochenum, contra Novatam. Quod si suscepti tantum

Hieron. de
Script. Eccl.
in Orig. ad
Alexandro.
Phot. Col.
118.

Phot. ibid.

Hieron. lib.
2. in Rufin.
cap. 5.

Epiph. Hav.
64. cap. 2.

Nicet. Theol.
or. hoc. fidei
1.4. barst.

August. De
unic. bapt.
cap. 16.

Gelas. in
Cens. Rom.
Dec. 1. Par.
Dist. 15.
Bar. ad A.
1.118.

apud Euseb.
lib. 6. Hist.
cap. 42.

ab Episcopo non suo Presbyterij fuisset reus, eum non tam severe tradaturum fuisse Demetrium credibile est, cum praesertim ipsius commendatione fretus ad eum se promovendi dignitatis gradum passus fuisset. Minime vero facti hujus narrationem ab Eusebio consulto praetermissam putem, ut idololatriae crimine liberaret Origenem, vel quod poenitentia elutum postmodo flagitium oblivioni tradendum putaret; sed quod res Origenis proprio & luculento Apologiae opere jam antea fuisset complexus, in Historia autem duceret esse obiter attingendas. Inde tacuit eximium illud, ac omni laude dignum Origenis facinus (quod in idem incidisse tempus memoriae mandavit Nicetas) quando juxta

Nicet. in Theol. orb. lib. 4. Her. 11.

Bar. ad A. 235. N. 10.

Aegyptiorum Sacerdotum morem a Gentilibus adrasus, ad fanum Serapidis Christianos omnes ad propugnandum Christi nomen clara voce concitavit. Falsam porro & confictam esse Origenianae idololatriae historiam, ac Epiphanio ab aliena manu insertam peritendit Baronius, plurimaeque congerit in eam sententiam, quae a Petavio erudite confutata habes in Animadversionibus Epiphanianis. Rem alij tribuunt Decij temporibus. Haec infra expendemus accuratius: sed in antecessum asserimus neque nos horum opinionioni, vel Baronij conjecturae assentiri posse. Fidei quoque integritatem in libris plerisque, ac eo praesertim qui est De principiis, ab Origene violatam id temporis conquestum fuisse Demetrium consentaneum est, quippe qui omnia adversus eum argumenta studiosse colligeret. Alexandria itaque eliminatus Origenes Caesaream Stratonis concessit, ibique sedem fixit, anno aetatis 46, Christi 231. Alexandri Severi 10; vel ut est in nonnullis Eusebij Codicibus, & in quibusdam Eusebiani Chronici exemplaribus, anno Alexandri 12: vel 11, ut habet Scaligeriana Chronici hujus editio. Ex his hallucinatum liquet Epiphanium, qui Origenem imperante Decio Alexandriae claruisse scripsit, cum nunquam eum posthac illuc regressum fuisse constet. Quapropter concedo in Petavij sententiam, Severi nomen Decij nomine perperam ab Epiphanio commutatam opinantis. Vehementius etiam hallucinatum constat Abrahamum Sculterum, qui Origenem narrat, postquam Alexandria exiit ut amulius cederet, eo revocatum omnes facrae Scripturae libros illustrasse Commentariis.

Euseb. Her. 6. cap. 1. Petav. Animad. in Epiph. tom. 1. Abr. Scult. in Metast. Theol. Petav. lib. 6. cap. 1.

XIV. Confugit ergo Caesaream ad Theodotum, benigneque ab eo & liberaliter exceptus, & ab omnibus injurijs & contumelijs prohibitus est. Hinc nova suffusus malevolentia Demetrius Aegypti Episcopus, ut dixi, in Synodum cogit, Origenemque Presbyterio abjudicat, & ab Ecclesiae societate sejungit, universo propemodum orbe decretum approbante & confirmante. Ardentes quoque in eum & aculeatas quoquoeverus disseminavit literas: sed hominis iracundiae simul & vitae, eodem, ut videtur, quo discessit Origenes anno, finem matura mors posuit, in ejusque episcopatum Heraclas successus est. Haec eo ordine narrat Eusebius in Historia, quo a nobis descripta sunt; aliter in Chronico, in quo Demetrii mors Origenis exitum toto biennio praevertit, quod neutiquam stare potest.

XV. Certe, ne quid dissimulem, Gennadius in libr. de vir. illustr. scribit Theophilum Alexandrinum Episcopum tradidisse non a se Origenem primum, sed ab antiquis Patribus, & maxime Heracla fuisse ex a Presbyterio ejectum, & de Ecclesia pulsatum, & de civitate fugatum. Idem habet Scriptor vitae S. Pachomij, & Epistola Synodica Episcoporum Aegypti, cujus fragmentum affert Iustinianus in Epistola ad Menam. Verba haec sunt: ἀρχαίως ἔδυνεν Ἐρακλῆς ἐπιμύθιος ἡμετέρις, ὁ κατὰ αἰεὶνὸν μακαρίτης ἡρακλῆς ὁ ἐπίσκοπος, ὁ ὡς ἀπόστολος ἡ ἀμνημονεύτος ἐπιμαρτυροῦν τὴν τῆς ἐκκλησίας ἡμετέρας τὴν ἰσχυρίαν, ἐν μισοῦ τῶν κατὰ οὐρανὸν τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς τὸ πνεῦμα ἡμετέριον ἔδωκεν ἡμετέροις. Cum enim impias orationes habere coepisset, beatae memoriae Heraclas Episcopus, qui tunc florebat, tanquam arator, & vinitor veritatis studiosus Ecclesiastici agri, eum a medio pulchre secessit, sic tanquam vere malam zizaniam evellit. Quibus alia causa cur expulsus fuerit Origenes praeter superiores asseritur. Est simile quidpiam apud Petrum Alexandrinum Episcopum in Mystagogia, cujus particulam quoque recitat Iustinianus in eadem Epistola: τὸ δὲ ἐπειρὸν, ἡμετέριον ἡ, ἀναγνώσει τῶν μακαρίων ἐπιμύθων ὡς πνευματικῶν ὁμοίων τῶν μακαρίων, ὡς ὁ ἀπόστολος ἡμετέριος Βαλλοῦσθ' ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τὰ ἵνα σὺ μὲν ἡμετέρας ἡμετέρας ἐκκλησίας, ὡς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἡμετέρας. Quid autem dicam Heraclam & Demetrium beatos Episcopos? quales tentationes ab insano Origene passi sunt, eorum & dissidia sereret in ecclesia, quae ad hanc usque diem turbas in ea excitantur? Denique Eusebius, ut iam a me notatum est, in Chronico Origenem exulasse fingit, biennio postquam Episcopus creatus est Heraclas. Facile equidem existimo Demetrii adversus Origenem decreto adstipularum fuisse Heraclam adhuc Presbyterum, & simul ut Episcopatum adeptus est, decessoris sui confirmasse Edictum, & quominus restitueretur in integrum Origenes impedivisse: ait quippe Photius Cod. 118. Edicto Demetrii subscripsisse quorquos ipsi Origeni antea suffragati fuerant. Verum persuaderi non possum jam tum obiisse Demetrium, cum Alexandria dejectus est Origenes, & cur expelleretur auctorem fuisse Heraclam, contra Eusebiana historiae testificationem, & Hieronymi libr. 2.

A adv. Rufin. cap. 5. & ipsius etiam Origenis, qui in Epistola ad Amicos Alexandrinos post exilium ipsius scripta, Demetrium aliosque adversum se consentientes ulciscitur.

XVI. Postquam ex hoc tumultu Casaream sese recepit Origenes, fama suarum calumniarum appetitæ consuluit, & submissas in nominis sui oppugnationem à Demetrio literas scripta ea quam dixi ad amicos quosdam suos Alexandria Epistola luculenter confutavit. In qua etiam si maledictis abstinere se velle declarat, aspere tamen & acerbè Demetrium, eique consentientes adversum se Episcopos perstringit, & illatam sibi injuriam, inflictoque Anathematismos refellit. Nec minus ob Demetrii Decreta & Alexandrinæ Synodos Ecclesiasticis munus defunctus est; docebat publice, & in Ecclesia de rebus sacris ad populum diserebat; atque hæc non Casariensis Episcopi modo, & Hierosolymitani permisso, sed jussu etiam; qui ad hunc unum Scripturæ sacræ interpretandæ munus detulerunt. Cum enim in ejus causa varia essent variorum sententiæ, duasque velut in partes universa abisset Ecclesia; insensibilis reliquis patrocinium ejus ac defensionem Palaestina, Phœnicia, & Arabia susceperunt: quarum auctoritate fretus sese Sacerdotio ac Ecclesiæ communionem excidisse minime ratus est, & inter eas gradum suum ac dignitatem obtinuit.

XVII. Hierosolymam quoque ipsidem circiter temporibus adiit, Christi, Apostolorumque visurus vestigia. Ibi vehementer ab eo petijt Sacerdotum collegium, ut in Ecclesia verba faceret; cumque vim ad impetrandum propemodum adhiberet qui præerant sacris, assurgens ille assumpto libro unde sibi argumentum deligeret, in hunc c. Psalmo 49 versum forte incidit: *Pecatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* quo recitato, quasi sua sibi à Deo perfidia exprobraretur, in tantos luctus incidit, ut adstantibus universis lacrymas excuteret. Cum vero se aliquando Christi, Apostolorumque perivestigia alicubi significaverit, his temporibus id tribui posse censemus. Inde vero non multo post digressus est.

XVIII. Scribit Epiphanius Tyrum concessisse ipsum post Hierosolymitanum iter, atque ibi per annorum octo & viginti decursum in interpretandis, juxta Ambrosij postulatam, Scripturis otium suum consumpsisse. Dicerem corruptum à librariis numerum, nisi duobus apud Epiphanium locis haberetur idem, aliorumque suffragio confirmaretur. Dicendum potius id ex vulgi sermonibus, ut alia pleraque, Epiphanium accepisse; utrobique enim addit, *ὡς ἂν ἴδωμεν ἔχει*, falsum autem penitus fuisse: cum enim anno Christi circiter 254 diem suum obierit Origenes, uti infra demonstrabimus, anno vero ætatis suæ 69; postquam Alexandria excessit, anni admodum 23 intercesserunt ad ejus obitum; quorum nonnullos etiam Casareæ Stratonis, Hierosolymæ, Casareæ Cappadocum, Athenis, & in alijs locis contrivit. Merito ergo hic Epiphanium arguit Petavius. Annos quidem 28 Alexandria literis docendis præstitit, ut observatum est Halloxio: nam amisso patre statim sibi docendo victum quasiivit, natus annos circiter octodecim. Hinc ad annum ætatis 46, quo Alexandria ejectus est, anni interjacent omnino 28. Atque hanc Epiphanius fuisse errandi causam credi potest.

XIX. Simul ut Casaream venit Origenes Alexandria relicta, ibi literarum studijs præfectus est, statimque ad capessendas disciplinas, sed potissimum sanctiores cum docendo, tum scribendo universos excitavit, sed duos præcipue magni nominis adolecentes, Neocæsarea oriundos, claris genitos parentibus, sed à Christo alienis, Theodorum, qui & Gregorius appellatus est, & Thaumaturgi cognomen meruit, ejusque fratrem Athenodorum. Qui cum Iuris Romani studijs operam daturi Athenis Berytum venissent, ubi tum vigeabat legum doctrina, casu nescio quo Casaream delati, in Origenem recens illuc appulsam una cum Firmiliano inciderunt. Socrates fama Origenis excitos eo contendisse narrat. Is excellenti adolescentum illorum indole perspecta, ea utrumque humanitate, ea comitate morum in sui apertem traxit, & adhortationibus, scriptisque ad Gregorium libellis ad virtutem ita arroxit, ut per totum quinquennium ei sese interioribus literis erudiendos in idem contubernium adjungerent, tantamque ex ejus præceptionibus Philosophiæ & Mathematicarum artium noticiam hautirent, quanta ad perfectam Sacrarum Literarum interpretationem usui esset futura. Cujus operæ is demum fructus fuit, ut alter editis miraculis (unde & cognomen reportavit) clarus, alter martyrij corona insignis, post gestos in patria Episcopatus uterque obierit. Eos ad Christianas partes ab Origene fuisse adductos, cum antea Ethnicorum erroribus fuissent impliciti, censuit Halloxius.

Illexit eum in hanc sententiam Hieronymus, cujus illa verba sunt: *Quorum cum egregiam indolem vidisset Origenes, eos ad Philosophiam cohortatus est; in qua paulatim Christi fidem subintro-*

ducem, sui quoque sectatores reddidit. Hæc Hieronymus, ut alia fere libri hujus omnia, sum-

it ex Eusebio, qui sic habet: ὁς ἀμφὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μαθηματα διηγεῖται ἰστορηθῆναι, οἷον

ὁμοίως ἑαυτὸν ἐκ τῆς ἐκκλησίας, τῆς ἀποστολικῆς ἀρχῆς τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀποκαταστάσας, ἀποστρέψας

Orig. Tom.
6. in Job. 1.

29.

Epiph. her.
64. cap. 3.
& De pond.
& mens.
cap. 12.

Petavi. A.
numerali ad
Epiph. her.
64. cap. 3.
Hallox. in
Notat. ad
Orig. defenf.
1. cap. 7.

Socrat. lib.
4. cap. 27.

Hall. Orig.
defenf. lib.
1. c. 14. & l.
4. quæst. 10.
Hieron. de
script. Eccl.
in Theodoro.
Euseb. lib.
6. hist. c. 30.

Quos in Graecis, Romanasque disciplinas vehementer incensos, injecto illis amore Philosophiae, à priori- A
 bus studiis ad divinaram rerum meditationem ut transirent, adhoritatus est. Iam vero manifestus est
 Greg. Thau- boni Hieronymi error, quem apertius etiam redarguit Gregorius ipse Thaumaturgus, mat. in Non
 cup. in Orig. testis locuples, qui multo ante ad agnitionem veritatis venisse se profitetur, quam ad Ori-
 Greg. Nyss in vit. Gr- genem accessisset. Redarguit & Gregorius Nyssenus, eumque ex variis & incertis Ethni-
 corum Philosophorum de Deo sententijs veri Dei notitiam hausisse testificatur. Mirum
 Beda De sex- vero scripsisse Bedam literis institutos ab Origene Gregorium, & Athenodorum, impe-
 riant. mudi. rante Gordiano: mirum quoque existimasse Casaubonum, diligentissimum certe virum,
 in Gordiano. per annos ipsos octo Origeni operam dedisse Gregorium, vel spretis, vel inconsultis Eu-
 Casaub. in febrio, & Hieronymo, qui quinquennium duntaxat assignant. Homini nempe valde alio-
 Not ad Pa- qui perspicaci imposuit locus iste Gregorij ipsius: ἀλλὰ ἡ οὐκ αἰτίας μοι χροῖ. ἔστ' ἴδη, ἔξ B
 Greg Thau- ἢ ἐν αὐτῷ εἰπὼς π, ἢ γρά-λας λόγον πνὰ μέγαν ἢ μικρὸν ἔλας τῆς χροῖας. ἔτι ἀπὸ ἕκαστου οὗ ἴση
 in Pang. ἡ ἐν αὐτῷ εἰπὼς π, ἢ γρά-λας λόγον πνὰ μέγαν ἢ μικρὸν ἔλας τῆς χροῖας. ἔτι ἀπὸ ἕκαστου οὗ ἴση
 μασιων πύτων ἀπὸ τῶν ἑβίων τῶν καλῶν εἰδοσῶν ἀσασαμῶν. Ab octo annis sermonem nullum
 vel scripsisse se vel recitasse agnoscit, neque quemquam recitantem audisse, praeterquam
 admirandos illos viros, verè Philosophiae amatores, condiscipulos nempe suos, Origenis
 itidem auditores. Minime vero se illos dicentes per octennium audisse significat, sed
 non alium quemquam per octennium audisse. Scribit Nicephorus Dionysium, eum qui
 Heraclæ & in Schola & in Episcopatu Alexandrino successor fuit, hoc tempore etiam
 Adamantio praecettore esse usum. Eusebius certe, quem unum hic videtur assecutus Ni-
 cephorus, Dionysium Alexandriae Origenis auditorem fuisse docet; Caesarea vero fuisse C
 iudem, id vero apud eum nusquam reperias. At non docendo solum, sed scribendo etiam
 pro more suo publice professe in hoc Caesariensi secessu Origenes fatagebat: Isaia: quip-
 pe & Ezechielis vaticinia tunc commentarijs illustravit.

CAPVT TERTIVM.

I. Alexandro Severo succedit Maximinus. Sexta persecutio. II. Gregorius & Athe-
 nodorus Neocaearem repetunt. Origenes Caesarem Cappadociae ad Firmilianum confugit, D
 latet apud Iulianam, III. Hexapla inchoat, IV. Scribit librum De martyrio. V. Maxi-
 minus perit, succedit Gordianus. VI. Origenes iterum Athenas proficiscitur, Ambrosium
 obiter adit Nicomedia, Athenis absolvit Commentarios suos in Iohannem & in Ezechie-
 lem, alios inchoat in Canticum Cantic. VII. Caesarem Stratonis repetit, Commentarios
 in Canticum absolvit, Firmilianum iterum in disciplinam recipit, VIII. ad convincendam
 Berylli haeresim Bostram accersitur, in Palaestinam redit. IX. Obiit Gordianus, succedit Phi-
 lippus. X. Vtrum à Dionysio Alexandrino oppugnatus fuerit Origenes. XI. Origenes se-
 xagenario major scribit contra Celsum, in Matthaum, & in xij Prophetas; item immu- E
 meras Epistolas. XII. Vtrum Philippus Imperator fuerit Christianus. XIII. Homiliae suas
 tum primum excipi patitur Origenes, fidei suae professionem mittit ad Fabianum Papam,
 & alios Episcopos, XIV. Vocatur ad Concilium adversus Arabum haeresim, scribit ad-
 versus Hellesaitas, Apellitas profligat.

I. DVM his intentum animum habet Adamantius, caesus est cum Mammea matre
 Alexander Severus, post administratum annis tredecim singulari continentia &
 aequitate imperium. Sceleris auctor Maximinus, homo gente ac moribus barba-
 rus, in demortui locum suffectus est; cui nec obtulisse mortem, & in ejus dignitatem in- F
 volasse contentus, piam optimi Imperatoris familiam, & quoscumque caros dum esset in
 vivis habuerat, ferino ritu devexare aggressus est; ac Christianos potissimum. Quos cum
 esse fuisset passus Alexander, funditus delere Maximinus optavit. Bellum atrox itaque Ec-
 clesiae inferitur, neglectoque Christianorum vulgo, Sacerdotes morti ac supplicio desti-
 nantur, ut detractis columnis labefacta aedes corrueret. Id, vel ob unum maxime Origenem,
 consilij fuisse susceptum refert Orosius, & post eum Beda, Freculphus, & Marianus
 Scotus; idcirco, opinor, quod hujus praecipue pietate, scriptis, concionibus, & exemplo
 Christiana fides magnum jam incrementum accepisset, & porro captura videretur.
 II. Ingruenti periculo fuga se subduxit Origenes, cum paulo ante Gregorium, & Athe-
 nodorum post exactos in exhedris suis annos quinque in patriam redituros à se amisisset.
 Et tum

Oros. lib 7
 cap. 19.
 Freculph.
 Chron. Tom
 2. lib 3. c. 2
 Mar. Scot
 ad A. C. 359
 Beda De sex
 aetat. b. in
 Maximino.

A Et tum ad Firmilianum Caesarea Cappadocia Episcopum, summa sibi necessitudine devinctum, tota cum Firmiliano invitante eum Cappadocia, fugisse certis rationibus ad credendum ducti sumus. Cum enim probaverimus supra in Quinta Persecutionis tempora fugam hanc cadere neutquam posse, superest ut ad Sextam quae fuit Maximini, vel ad Decianam referatur. Atqui Decius biennium non explevit in Imperio, diuque etiam, dum rerum potitus est, in vinculis fuit Origenes; cum toto biennio illic apud Iulianam latuerit, ut scriptum est à Palladio. Omnino igitur in Maximini Persecutionem incidit Caesariensis iste secessus. Firmilianum quoque cum rebus ipse suis consuleret (ad Ecclesiam quippe Praesides potissimum pertinebat periculum) alicubi latuisse, & cum Origene fortasse, credibile est, postquam securum ei apud Iulianam perugium assignavit. Hae abundans opibus, easque in Ecclesia commoda profundere solita, summa liberalitate hominem de Republica Christiana optime meritum complexa est; nec hospitio excepit solum, sed Bibliotheca etiam, quam instructissimam à Symmacho hereditario jure obtinebat.

III. Illic insigne Hexaplorum opus tum inchoasse Origenem existimo, maximam naturam librorum supellestem, & Interpretationum praesertim Scripturae, quas in suos usus collegisse Symmachum verisimile est, cum ipse suam adornaret. Iam primam quidem eorum descriptionem animo praeformasse, cum versaretur Alexandria, nonnullasque ad id Scripturae interpretationes collegisse & contulisse significare videtur Eusebius; quas & magnis ipsum sumptibus redemisse ait Hieronymus; Caesarea vero Cappadocia serio manum operi admovisse puto, Tyri penitus absoluisse. Ex quo intelligitur Epiphanius ratio, Tyri ea elaborata fuisse testificantis, hoc est partim Tyri, partim in iis locis, in quibus moram fecit Origenes viginti octo annorum decursu, quos Tyri actus Epiphanius falso arbitratur. Hae à nobis tractabuntur inferius. Commode vero ad eam lucubrationem referri potest quod de se dicit Origenes apud Suidam, solum esse sibi, *ἐν ἡγεσίδει* *αὐτῶν τῶν ἑξαπλόων, καὶ ἀνεσθῶν τὰ ἀπὸ τῶν αὐτῶν.* facile enim persuadeor successivis horis varia ipsam exemplaria simul contendisse, qui labor ad condenda Hexapla erat veluti *ἡγεσίδει*.

Euseb. l. 6. Hist. cap. 16. Hieron. lib. 1. Epistol. in Rufin. c. 9. Epiph. Har. c. 3. De pond. & mens. c. 18. Suidas in Origene.

IV. Ambrosius interim jam supra nobis commemoratus, & Caesariensis Ecclesiae Presbyter Protocterus, flagrantem hac Persecutione comprehensi & in custodiam acti sunt. Quamvis autem ipsi per se Christi causam propugnarent viriliter, non mediocriter tamen utrumque confirmavit Origenes, misso aureo libello, quo ad martyrium eos est adhortatus. Librum hunc igitur in Caesariensi latibulo scriptum fuisse merito videmur conijcere: quo vero destinatus fuerit, seu quibus in locis tori fuerint Ambrosius & Protocterus, id conjectura assequi facile non est. Sic eos alloquitur Origenes in eo, de quo quaerimus, libello: *παύλας ἰδὲ δεχάτω, εἰ καὶ αὐτῶν ἰθὺς ἐκείνων ἐν φίσσῃ. νῦν δὲ, οἱ καὶ αὐτῶν ἀντιπάλῳ ἐν γερμανίᾳ.* Dicit quidem Paulus: Si (secundum hominem) ad hostias pugnandi Ephesi: Nos autem: Si (secundum hominem) interfectus sum in Germania. Loqui Origenem ex Ambrosij, & Protocteti persona manifestum est; nullum ipse siquidem hoc tempore discrimen adiit. Quid sit autem Germania illa, magna dijudicatio est. Addubitat Ortelius

E annon Germania sit Germanopolis, quam in Paphlagonum mediterraneis collocat Ptolemaeus; Germanopolim autem eandem esse suspicatur ac Germanicopolim Plinij, in Bithynia ad mare sitam. Falli illum tam scio, quam scio me vivere. Catena vetus Graeca in Evangelia laudat Severum Antiochenum in Opere ad Thomam Germaniam Episcopum. Hinc aliquis conjecerit eam esse Germanicam quae Euphratesis urbs est Archiepiscopalis, Antiochena subdita Ecclesiae. At Germania metropolis est, Constantinopolitana Ecclesiae subiecta, ordine 68. juxta Dispositionem Leonis Philosophi quae Iuris Graecoromani collectioni Leucaniana inserta est, & ad calcem libri De officijs Constantinopoleos Georgij Codini est adtexta. In altera vero Palaelogi Dispositione, qua priorem hanc excipit in eodem Codini libro, sic habetur: *ὁ γερμανίος καὶ ἐστὶν ἡ ἐν τῇ ἐπιφανοῦσιν.* Hinc apparet legendum *γερμανίαν*, atque idem esse Germia ac Germaniam. Germia autem in Galatia secunda seu Salutari constituunt Notitiae veteres, & inter Archiepiscopatus *ἐν ἑσπέραις* referunt. Sed his repugnat eadem Leonis Dispositio; nam postquam Metropoles, & in ijs Germaniam recensuit, subjungit Archiepiscopatus, & inter eos Germiis secundum locum assignat. Quid igitur statuam, non habeo: suum unicuique relinquo iudicium, satius ducens silere in re incerta, quam vanas & futiles conjecturas proponere. Quod si integra superesset illa Leonis *Notitia*, nec extrema sui parte fuisset mutilata, in qua unicuique Metropoli attributa Diceceses recensebantur, Germaniae situm facile cognosceremus. Atque haec haecenus.

Ptolem. Geogr. lib. 5. cap. 6. Plin. lib. 5. cap. 32. Iur. Graecor. Tom. 1. l. 2.

V. Origenes in Iulianae Bibliotheca tamdiu videtur delituisse quoad vixit Maximinus. Is demum ad Aquileiam per militarem tumultum cum filio perit, anno imperij tertio:

quo recidunt variae eorum sententiae, quorum alij per biennium, per triennium alij, teste A
Inl. Capiti
in Maxim
2. b.
 Iulio Capitolino, Maximinum imperasse volunt. Maximino successit Gordianus. Annus
 Christi tunc agebatur 237, Origenis 52, Romanam Ecclesiam regebat Fabianus, in lo-
 cum Anteri successus, qui Pontianum exceperat, cum uterque in Maximini persecutione
 tolerasset martyrium; postquam hic sexennium circiter, mensis ille admodum unum
 suum Pontificatum tenuit.

VI. Nos illis temporibus alteram Origenis Atheniensem peregrinationem assignari
 posse censuimus. At cum Caesarea Cappadociae discederet, Nicomediam obiter adisse
 probabile est, visendi Ambrosij causa, qui impiorum vinculis elapsus, moram in ea urbe
 cum Marcella conjugae ac liberis faciebat: (liberos quippe, conjugem, fratres, ac sorores
 habuit Ambrosius: obiit autem superflite Origene, vitioque ipsi à multis datum narrat B
 Hieronymus, quod amici senis, & pauperis moriens non sit recordatus) Hinc eruditam
 illam ad Africanum dedit Epistolam, qua Susannae historiam frustra ab eo impugnatam
 confirmat, suamque ei fidem & auctoritatem asserit. Atheniensis itineris ignoratur causa:
 illud scimus, optimis eum, quamdiu in hac urbe agitavit, exercitationibus orium suum
 consumuisse, nam inceptos in Ezechielem Commentarios absolvit, (quod anno sexage-
 simo factum Erasmus arbitratur ex Suida, auctore nullius pretij, qui ex Eusebij panis
 prius Origenis elogium, in quo scriptum hoc extat, perturbate & incompote consuit)
 & Canticum Canticorum expositionibus illustrare instituit: quarum quinque Tomos in
 ea elaboravit sede; reliquos totidem Caesarea Stratonis confecit. Circa hanc quoque tem-
 pestatem jampridem inchoatis in Iohannem Commentariis finem imposuisse verisimile C
 est, ut infra ostendamus. Annum tempus Atheniensi huic more tribuit Halloxius, nec con-
 tradico; liceat modo unicumque iudicium aliud ex re capienti dissentire.

VII. Pristinam itaque sedem, Caesaream Stratonis longo post tempore Origenes repe-
 tit, atque ibi susceptum Commentariorum in Canticum opus ad exitum duxit. Falluntur
 autem Magdeburgenses, cum aiunt scripsisse Suidam Origenem annum aetatis suae egisse
 sexagesimum, eum ea Commentaria exararet: tale enim quiddam apud Suidam nus-
 quam reperias. Est apud Hieronymum venisse Firmilianum Caesarea Cappadociae Epif-
 scopum ad Origenem, per causam locorum sanctorum, ut apud eum maiorem Scripturae
 sanctae compararet notitiam, eum ipsum antea in Cappadocia diu secum habuisset. At
 Gregorius Nyssenus in Origenis disciplinam receptum fuisse narrat cum Gregorio Thau-
 maturgo Firmilianum, Patricium Cappadocem, nondum Episcopum. Bis itaque Origeni
 erudendum sese tradiderit Firmilianus; primum antequam Ecclesiae, atque adeo Christo
 nomen dedisset; iterum, postquam ex altero Atheniensi itinere Caesaream Stratonis re-
 versus est. Rem autem ita narrat Eusebius, ut à neutro dissentiat.

VIII. Eruditione per idem tempus & ingenio florens Beryllus Bostrenorum Episco-
 pus in haeresim lapsus est; eum Christum, antequam humano sese illigaret corpori, nihil ha-
 buisse proprium, sed Deum divinitate paternam tantum, non propria ac sua fuisse doceret.
 Quam haeresim deinde instauravit ac propugnavit Sabellius. Episcopos adversum se com-
 plares Beryllus nefario dogmate conceivit. Bostram illi in Synodum coeunt, multisque
 hominem velitationibus adoruntur. Id cum parum procederet, ad expugnandam ho-
 minis perveraciam accersitus est Origenes. in ejus quippe peritia omnia sibi proclivia fore
 sperabant omnes, & ejus consilijs acquiescebant. Frequentibus illi adversum Haereticos
 & Iudaeos disputationibus iam ante exercitus, Beryllum summa humanitate, ac dexteritate
 aggressus est, variisque super ejus doctrina habitis sermonibus, deprehensum tandem er-
 rorem argumentis ita coarguit, ut eum penitus ejuraret Beryllus, seseque bonae menti
 restitui pateretur. Qua re ex voto confecta in Palaestinam sine mora Origenes se recepit.
 Neque sane tanti beneficii memoriam, qui fuit hominis candor, apud Beryllum se recepit.
 extabescere passus est Beryllus; sed eam sequentibus deinde annis recoluit, & scriptis ad
 Origenem Epistolis testatus est. Haec cum Synodi Aetis, aliisque huius viri monumentis
 multo post servata & doctorum lectione usurpata sunt, sed temporis demum vetustate in-
 tercederunt.

IX. Annus Christi 244, qui fuit Origenis 59, Gordiano sextum iam annum impe-
 ranti feralis fuit; nam postquam eius locum per summam perfidiam invasit Philippus, vi-
 tam ei statim pari scelere exhaustit. Sed concepta facinora poenitentia emendasse, & ad
 Christi quoque partes transisse Historici quidam Christiani, uti mox dicturi sumus, prodi-
 derunt. Vitae est, tertium iam imperij eo agente annum Ecclesiae Alexandrinae administra-
 tionem cepisset Dionysius ille, quem Alexandria Origenes praecipis olim informave-
 rat, mortuo Heracla Origenis & ipso discipulo, postquam Alexandrinum Episcopatum per
 multos annos tenuit. Annorum octodecim numerum desinit Eusebius in Chronico, sex-
 decim in Historia: verum pro *in epistola*, aliqua exemplaria praetulisse *in dicitur*, vel ita certe

A legisse Interpretes aliquos, ex iis liquet quæ in id argumentum scripsit Baronius. Errorẽ ipse in numerum hunc irrepsisse vidit, & ex Eusebio quatuordecim saltem annis in Alexandria cathedra Heraclam sedisse conclusit. Plane verum est totis quindecim sedisse annis, nam ab anno Alexandri decimo, quo anno ponimus acquiescisse Demetrium, ad Philippi tertium, pleni quindecim anni intercedunt. Dicendum ergo quindecim in Pontificatu traductis annis, decimo sexto Heraclam naturam concessisse. Ita intelligendum puto Eusebium: atque si recte conijcimus, eo ipso anno Demetrius obierit, quo Origenes Ægyptum reliquit. Hinc quoque manifestus Nicephori error, qui post decimum tertium Episcopatus annum Imperante Gordiano Heraclam decessisse scribit. At Scaliger hic memoria lapsus contendit Eusebium, ejusque adharet Chronico, quod anno Philippi quinto Episcopatum Alexandrinum à Dionysio initum fuisse docet. Id ex constanti duntaxat Codicum consensu probat, qui sic habent. Futile argumentum: quasi non Historiæ Eusebianæ Codices tertio Philippi anno constanter quoque id assignent. Certe si ex Eusebij Chronico castiganda est ejus Historia, sextentis castigetur locis, in quibus dissentiunt. Vel in hoc Heraclæ annorum *ἑξακοστήτω δ'* initium ejus Episcopatus confert Chronicon in annum Alexandri nonum; exitum Origenis ex Alexandria in undecimum; cum exitui Origenis annum Alexandri decimum adscribat Historia, & post ejusdem exitum decessisse Demetrium significet, cum cui Heraclæ successit.

X. Baronius ad annum 248. N. 1, Origeni in omnibus Heraclam fuisse scribit, atque ideo post Demetrii mortem concitas adversus eum turbas penitus fuisse conspitas; Dionysium vero Heraclæ successorem Origeni insensissimum se præbuisse. Supra demonstratum à nobis est testimonio Gennadij, Petri Alexandrini, Epistolæ Synodice Ægyptiorum Præsulum; & Photij, non aliter in Origenem animatum fuisse Heraclam, ac decessorem ipsius Demetrium; Causam vero cur eundem à Dionysio oppugnatum crederet Baronius, sive ex auctoritate, sive ex verisimilitudine petitam addere debuit; quæ certe nulla est. Merito itaque hanc ejus opinionem repudiavit Halloxius, & Origenem, quoad vixit, summopere à Dionysio observatum, & post mortem etiam laudatum fuisse contendit; quod & nos infra ostendemus.

XI. Cæterum sexagenario jam major Origenes haud segnus rerum divinarum satagebat, neque ullum fere intermitebat diem; quin vel ad populum de Deo verba faceret vel scriberet, vel legeret, vel colloqueretur. Testes sunt omni sacræ eruditionis fruge referti libri contra Celsum, quibus Epicurei Sophistæ petulantiam Ambrosij suavis contudit, (quoque Gordiano imperante scriptos falso Marianus Scotus existimavit, & quorum lueurationem ad annum 237 perperam retulit David Blondellus, summopere licet, in re præsertim Chronologica, cautus & diligens; atque ita toto aberravit decennio, quippe qui obitum Origenis anno 256 assignasset) testes docti in Matthæum, & in Prophetas XII Commentarij, testes innumera ad varios scriptæ Epistolæ, quas plusquam centum undecunque nactas collegerat atate sua Eusebius, & in libros digesserat. Illas annorum series consumpsit.

XII. Atque utinam vel duæ illæ superessent epistolæ, quas ad Philippum Imperatorem, ejusque uxorem Severam Augustam scripsit. Hinc certo conijci posset, verene Christo adhaerint, quemadmodum ab Auctoribus Christianis proditum est: an à Christianis partibus fuerint alieni; quod persuadet Ethnorum Auctorum de nova ab iis suscepta religione silentium; & multorum præterea tum Christianorum, tum Ethnorum consensus, à quibus primus inter Imperatores Christum professos Constantinus celebratur. Ego quidem magnorum virorum sententiis meum quoque judicium, quando me res id admonet, interponam. Si publice Christianorum fidem professus fuisset Philippus, verisimile utique non est tacituros id fuisse Ethnicos Scriptores, futuramque rei hujus, sicut fuit, obscuram famam & incertam. Nec multo verisimilius est, si Christianus non fuisset, id proditum Eusebium, temporibus illis proximum, cum utramque eum ad Philippum & Severam ab Origene scriptam Epistolam vidisse constet, quam non paucis post Eusebium annis vidisse quoque Vineentium Lirinensem soletter deprehendit Baronius. Sic igitur sentio, Christi sacris à Fabiano Papa initiatum fuisse Philippum, sed occulte, idque clam Ethnicos habuisse, ne quid inde res suæ detrimenti caperent, quas pristinae religionis ejurata fama forsitan conturbasset. Hinc ab Ethnicis Scriptoribus tacitum illud est, à Christianis celebratum. Quod autem ex Eusebio objici potest; publice eum in Ecclesiam ab Episcopo (is fuit Babylas) admisium, precationum participem fuisse factum, postquam crimina confessus in pœnitentium ordinem redactus est; id sane animadvertendum est ex incerta auditione Eusebium retulisse. Antiochiæ præterea contigisse fertur illud, ubi florebant res Christianorum, quibus tum præerat Episcopus Babylas; in extremis videlicet Romanæ ditiois oris, procul à Romanorum conspectu, quos præ cæteris ejusmodi facinus poterat

commovere. Huc accedit in medio Christianorum cœtu, confcio cum paucis Episcopo, A Imperatorem facile delitere potuisse, mutata veste, & imperatorijs insignibus detractis. Sub ipsa porro imperij sui initia Christi doctrinam amplexum fuisse Philippum ex eo liquet, quod in cœtum Christianorum jam creatus Imperator recipi postularerit Antiochia, quo nonnisi post arreptum recens imperium sese usquam contulit. Quæcunque autem adversus hanc sententiam argumenta profert Baronius, ut postremis imperij annis Christo nomen Philippum dedisse probet, ex ijs qua diximus facile refelluntur. Cadunt itidem pronuntiata in eam rem à Scaligero *ουσιας δεξα*. sic enim effata ejus appello, quibus Philippum ab Ecclesia segregat, veterumque Christianorum auctoritatem proculcat, uno hoc nixus argumento, quod injuriam Christo faciunt, qui hominem nequam, & Domini sui interfectorem, Christiani ausi sunt dicere. Ac si nulli inter Christianos scelesti reperiantur: ac si nequissimi non fuerint Imperatores quidam Christiani. Præterea nondum Christianum fuisse Philippum docuimus, cum flagitia hæc admisit. Nec mihi magis Petri Halloxij probatur conjectura; cum Origenem ex eo jam tempore quo Arabiam petiverat, Philippo Imperatori, ut pote Arabi, & Bostris nato, fuisse cognitum suspicatur. A puero siquidem relicto patrio solo in militiam profectus creditur Philippus. Et ut nondum patria excessisset, quonam argumento probari potest hominem obscuro loco natum, & fortuna tenuis, in notitiam Origenis venisse, viri magnis de rebus ad hæc loca missi, & gravissimis negotiis distracti? Quid est hariolari, si hoc non est? Minime autem omnium audiendus vir eruditus qui in Annotationibus ad Nicephorum Fabiano Papæ tribuit, quod uno consensu Leontius Anzochenus, Chrysofomus, & ex Leontio Chronici Alexandrini Auctor Babylæ tribuerunt. Non jam disputo verumne sit quod conjeclat Baronius Philippum Augustum cum Philippo Augustali Ægypti Præfecto confundi: hic certe locum, uti fatetur ipse, habere id neutiquam potest; non idcirco tantum, quod duas illas Origenis Epistolas viderat Eusebius; sed multo magis quod imperante Severo martyrio coniuuatus sit Philippus ille Augustalis Præfectus; ab Eusebio autem memoratum Philippi Augusti facinus, ipso jam imperium adepto editum sit. Extat hinc etiam meritone scripserit Pomponius Latus, Philippum, ut scelera tegetet, cultum Christiani nominis simulasse. Sed revertamur ad propositum.

Bar. ad A. 146 N. 23. 10 + Scalig. A. 1. Inaliv. in thron. Esf. ad A. 226.

Hallox. lib. 1. cap. 18.

Nicoph. lib. 5. cap. 25.

XIII. Hac primum tempestate Homilias suas, quas fere quotidie in Ecclesia habebat ex tempore, à Notariis inter concionandum excipi passus est Origenes, quod antea nunquam fieri permiserat. Hinc nomen ejus magis magisque celebrabatur in dies, sed ita tamen ut summa afficeretur admiratione à plurimis; à nonnullis, ut varij esse solent hominum sensus, infamaretur. Ansam præcipue dabant reprehensionibus erudita quidem, non satis tamen meditate scripta opera, & in secretos fere elaborata usus, ac incaute tamen vulgata. Opportuna hæc erant sinistris Hæreticorum interpretationibus, & sæpe vel ad constandam Origeni invidiam, eumque falsis criminibus circumveniendum, vel ad quarendum nefarijs dogmatibus splendidum patrocinium adulterabantur. Cui malo ut occurreret, seque hæc suspitione evolveret, consultam fore ratus est suam de Deo, rebusque divinis sententiam missis ad Fabianum Papam, aliosque Antistites Epistolis profiteri, & si quid scribendo peccaverat, matura pœnitentia emendare. Causas autem temeritatis retulit in Ambrosium, quod secreto edita in publicum protulisset. Grauem hic Eusebio dicam impingit Baronius, quod repudiatam hanc à Fabiano Professionem fidei, & ipsum ad causam dicendam accitum fuisse Romam Origenem dolo malo reticuerit: sed jam supra ab hac Baronij calumnia Eusebium vindicavimus: nam quid hæc Professione factum sit incertum est, & admodum semel Romam ivisse Origenem certissimum est.

Bar. ad A. 148. N. 1.

XIV. At nondum etiam Adamantius vacationem à laboribus habuit. Exorta quippe nova apud Arabes hæresi, qua animam statim à morte cum corporibus extingui, atque itidem cum corporibus in extrema die excitatum iri sciscebat, coactum statim est frequens Concilium, ad idque accitus Origenes Hæreticos rationum suarum momentis convictos & oppressos ad meliorem mentem traduxit. Pari quoque felicitate Hæresitarum doctrinam, à Papiæ Achaia Presbytero olim cum primum oriretur expugnatam, tunc renascentem denovo, non congressionibus & colloquijs, sed scriptis contudit. Auctor Theodoretus, qui hæc habet: *ὁ ὁμοῦς τῆς αἰρέσεως οὐκ ἔστιν ἀληθῆς. οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οὐσίας ὁμοῦς*. Legendum fortasse, *οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οὐσίας ὁμοῦς*. Quamquam nihil affirmo: nam Nicephori auctoritati parum tribuo. Geminam hanc ab Origene victoriam dolo malo reticuit Georgius Syncellus, Græcorum omnium morem in fuggillando Origene secutus. Nec absurdum fortasse fuerit iisdem conjungere temporibus Apellitarum profligationem, quos per Orientem grassantes coercuit Origenes, & per singulas quasque urbes insectatus concionibus repressit.

Theodoret. Her. lib. 2. cap. 8. Nicoph. lib. 5. cap. 24.

A

CAPVT QVARTVM.

I. *Philippus Imperator interficitur. Subrogatur Decius. Septima persecutio. II. Origenes pro Christo gravissimos cruciatus sustinet. III. Librum de martyro scribit ad eum Dionysius Alexandrinus. IV. Origenis modestia. Verum ad vitandum Æthiopsis stuprum Christi fidem ejuravit, & quo id tempore contigerit. V. Castigatur Criticorum nonnullorum temeritas. VI. Mortuo Decio vinculis solvitur Origenes. Decio succedunt Gallus & Volusianus. VII. Obiit Origenes anno ætatis 69. Pereunt Gallus & Volusianus. VIII. Elogium Origenis. IX. Sepelitur Tyri. Vana de ejus salute questio prætermittitur. X. Ipsius discipuli recensentur.*

I. **T**RIPPLICEM hanc, quam proxime commemoravimus, adversus succrescentes hæreses velitationem videtur Origenes exercuisse postremis imperij Philippi annis; qui cum septimum jam annum rerum potiretur, Decij fraude Verona ab exercitu interfectus est. Subrogatur in ejus locum Decius, qui ut in Philippi memoriam incensus erat odio, Christianorum, quos visus erat caros habere Philippus dum viveret, res vastare, ac nomen funditus delere constituit. In teterrima hæc igitur persecutione princeps occubuit Fabianus Pontifex maximus, in cujus locum successit Cornelius. In carcerem quoque compacti sunt nobiles Episcopi, Alexander, is à quo inter Presbyteros quondam Origenes fuerat cooptatus, & Babylas: qui cum letho destinati in vinculis obissent, huic Fabius, illi Mazabanes successit. Et quid eos omnes recensere attinet, quos funestissima illa Ecclesiæ clades consumpsit? Referta sunt eorum nominibus antiqua Martyrologia. Sed Palæstinam præcipue ea strages affecit: multi siquidem Origenis exhortationibus accensi Decij furoribus sese fortiter objecerunt.

II. Qui Tyrum jam ante concessisse Origenem credunt, quam Christiani à Decio oppugnari coepti sunt, facile ijs assentior: secessus annum assignare, hariolari est. In eum certe maxima Persecutionis hujus gravitas incubuit, quam eadem pertulit constantia, qua alijs eam ut perferrent, auctor fuerat. Nam primum in profundum carcerem detrusus est; torquis ferreus collo injectus; pedes ligneis pedicis grandi intervallo invicem remotis ita inferti sunt, ut divaricatis cruribus distractum corpus per multos dies dirissime torqueretur: intentabantur ignium & suppliciorum mina, ac multiplices denique tormento senile corpus cruciabatur. Altum ille contra, & erectum animum super fortunam gerens, & vitam suam post Christi fidem ducens omnes asperitates superavit. Ac secum præclare actum existimasset, si extremum ab eo supplicium improbus expetivisset judex, cui unum id fuit propositum, omnes martyrij cruciatus innocentissimo homini infligere, eundem vero sperata per mortem martyrij mercede private. Ostentatum itaque certaminis & laborum præmium in aliud tempus dilatum est.

III. Bene autem de se merito magistro, dum in tormentis esset, optimus discipulus, & veteris amicitia memor Dionysius Alexandrinus non defuit, librumque ad eum de martyrio scripsit, quo animum illi dolore ac miseria tabescentem relevaret, & ei solatij præstaret vicem, qui alijs hanc omnibus præbere solitus erat.

IV. Nicephorus Eusebij perpetuus affectator ducem suum hic deserit, & in atroces adversus Origenem, more recentium Græcorum, calumnias divertit. Eum ait modestia ac Christiana humilitate, quæ virtutum omnium parens est, amissa, in Deciana Persecutione tormentis afflictum, suam quidem constantiam ac fidem Ecclesiæ præstitisse; verum admoto Æthiopo qui castissimo corpori illuderet, thura Dijs adolere maluisse, quam ejusmodi probrum in se admittere: atque inde divina gratia cum excidisset, in varias hæreses delapsus, multique in errorem inductis, ab Ecclesiâ Christi longo post tempore fuisse exterminatum. Hæc habet Nicephorus, quæ ad veritatis amissam revocata, & cum veterum scriptis, unde de prompta sunt, conflictâ, fidem suam decoquent. Nimiam enim sibi superbiam tunc fuisse Origenem, quamvis ante Nicephorum scripserint Anastasius Bibliothecarius, & Zonaras, vix equidem credo, qui subjectissime de se ac demississime in libris à se hoc tempore scriptis & loquitur & sentit. Ad hæc postquam in Persecutione Deciana nuntium Christo remisisse Origenem scripsit, addit in multas deinde incidisse hæreses, multique errandi causam dedisse, ac multo post tempore Christianorum communione fuisse privatum: quæ secum manifesto pugnant, cum perpaucis ante Origenis obitum an-

Niceph. lib. 5 cap. 32.

Anast. in Hist. eccl. A. 244. Zonar. hist. libr. 2.

nis instinctus furore Decius Christianis bellum indixerit. Sciendum praterea id haufisse A Nicephorum ex Epiphano, qui hanc Origenis perduellionem narrans Har. 64. cap. 2. de Persecutione Deciana altum silet, quemadmodum Cedrenus, & Suidas: in libro autem De mens. & Ponder. cum Deciana Persecutionis meminit, Origenem quidem multa tunc perpersum fuisse docet, Æthiopem vero neququam commemorat. Nec commemorat certe Iohannes Zonaras, qui eum tamen tormentis victum sub Decio à fide descivisse tradit, & arrogantia elatum pravorum dogmatum auctorem fuisse. Zonaram fesellerunt male accepta hæc Epiphani j verba: *ὁ ἄριστος ἰαλερῆς πολλα παρωδῶς εἰς τὸν θεὸν ἠέ μὴ πρὸς τὸν θεὸν ἐξήμαρτυρε*, obstante nimirum scyitia iudicis, non Origenis perfidia, quominus martyrij coronam consequeretur. Male ea quoque intellecta sunt ab Anastasio Bibliothecario, & ad annum Christi 244 perperam relata: quo anno imperium adeptus est Philippus, sexen- B nio coque amplius ante Decianam Persecutionem. Glyce autem Epiphano adhæsit. Nicephorus igitur, qui hoc loco videtur Epiphanium sectatus, & quicumque hoc Origenis facinus Decianæ Persecutionis temporibus assignant, minime quidem Epiphanium auctorem habent. Imo vero, aperte illis contradicere, si quis ad narrationis illius contextum animadvertat, plane fatebitur: id quippe Alexandria contigisse scribit, atque Origenem ideireo ab Ecclēsia fuisse dejectum; cumque se irrisui esse perdoleret, patria excessisse. At Deciana tempestate neque Alexandria fuisse Origenem, neque ab Ecclēsia communione segregatum, neque Alexandria fuisse profectum vel docuit quisquam, vel credi potest, & ex Eusebij, ipsiusque Nicephori, & aliorum historiis satis refellitur. Quæ quidem omnia huic apprime ætati conveniunt, in quam factum illud coniecimus. Nam & tum C Alexandria versabatur Origenes, & statim post flagitium reliquit Alexandriam, & à Christianorum societate depulsus est, nec multo post Hierosolymam adiit, ubi in publico Christianorum cœtu commissum scelus lacrymis profectus est. Quamvis autem rebus Christianis faveret, qui tunc Imperio potiebatur Severus Alexander, eas tamen pro libidine divexabant provinciarum rectores, Christianosque complures neci dabant. Id declarant Ecclesiastici Annales, & Martyrologia. Constat ergo hallucinatum Nicephorum, nec ad Decianam cladem hoc Origenis facinus ullo modo pertinere.

Verum præpostere agimus qui rei hujus perferatamur tempus, resne ipsa fuerit aliquando certum nonidum habemus. Quamvis enim clarissimo monumento consignatum id exte- D in libris Epiphani j, egregij scriptoris & antiqui, rem tamen suam ad examen revocavit Baronius, ut diximus, confictamque iudicavit, & ne manus cum Epiphano conferere cogere- tur, assutum ejus scriptis fragmentum illud s& insertum pronuntiavit. Baronio assensu sunt Halloxius, Raynaudus, & Valesius; contradixit Petavius. Nos utriusque partis rationibus adductis, nihil præjudicij vel auctoritati tribuentes nostram sententiam paucis exponemus. Rationum Baronij summa hæc est. Si res ita se haberet, uti expressa habetur apud Epiphanium, meminissent utique ejus, vel objiendo Origenis adversarij Theophi- E lus, & Hieronymus; vel resutando fautores ejus Eusebius, Pamphilus, & Rufinus; vel vetusti Patres Augustinus, Vincentius Lirinensis, alijque, qui de eo fufe & explicate egerunt, & in controversiis Iustiniani ævo adversus Origenem tanto studio agitatis aliqua tandem facinoris ejus fuisset injecta mentio; nec id quoque prætermisisset Porphyrius, cum Ammonium à Christo ad Ethnicorum partes transfugisse commentus est: res hæc ab illis est silentio prætermis- E sã: igitur ne vera quidem. Eadem hæc fere referent Halloxius, & amplificat dicendo ac dilatat, nunquam addit quod animadversio- 64. cap. 2. ne dignum est, cura tabulæ istius primam videri inventorem qui Iustiniano Imperatori ditavit Epistolam ad Menam Constantinopolitanum Patriarcham adversus Origenem, quæ in Concilij V Acta relata est. Cur ita sentiret, non apposuit; & vero quid apponeret non habuit; nullis enim auctoribus, nullis argumentis res falsa poterat approbari; facti siquidem illius præter Epiphanium meminit Nemesius Iustiniano antiquior; meminit & Leontius Byzantius, quem Bellarminus Quinta Synodo superiorem fuisse censet. Huc adde idololatriæ quidem Origenem hæc Epistola Iustinianum arecessere; de Æthiopo ne verbum F quidē injicere. Neq; certe probabile est in Encyclica hæc Epistola ad universos Episcopos destinata, Imperatorem, vel qui nomine Imperatoris scripsit, mendacium re nulla postulante confictum, Patribus in os objecisse, viris non illiteratis, & rei inaudita novitatem proculdubio miraturis, ejusque falsitatem facile perspecturis. Repudiata igitur hæc Halloxij conjectura, Baronium ipsum adoriamur. Ac primum fateatur necesse est admissum ab Origenes idololatriæ scelus Nemesio, Leontio, & Iustiniano notum ac commemoratum fuisse. Eius autem tacendi eas habuerunt causas Origeniani oppugnatores nominis, quas exponit Petavius; vel quod ad ventilanda nimirum Origenis dogmata attentis, admissum humanitatis flagitium neglexerint; vel quod emendatum poenitentia crimen objicere, illiberale & iniquum esse duxerint. Quas ad causas, illas etiam accessisse puto cur id reticerent

Bar. ad A. 215. N. 110. & seq. Hall. Orig. ad. lib. 4. quæst. 3. & Nov. p. 31. 34. 47. Through. Rom. H. p. 106. scilicet 2. scrie 1. cap. 2. Vales. ad Euseb. Hist. 1.6. cap. 39. Petav. ad Epiph. h. stor. 64. cap. 2. & ad lib. Depend. & mens. c. 17.

Nemes. cap. 30. I. Et. Schol. Allian. 10.

A Origenis adversarij, quod licet sacrificaturum se recepisset, non ipse tamen, sed qui eum circumstanti facinoris auctores & impulsores, manibus ejus apprehensis & excussis ipsi viderentur foco thus intulisse: quod licet ab Ecclesia fuisset ob eam causam ejectus Demetrii compluriumque Episcoporum judicio, ab Alexandro tamen, & Theodotio Episcopis tanta esset charitate susceptus, ejusque patrocinium tanto studio complexa essent Arabia, Palaestina, Phoenicia, & Achaia Ecclesia, ut ea re fere criminis depulsio contineretur; quod licet capitalis sit vel tenuis admittat idololatriam suspicio, & graviter peccasse Origenem fatendum sit, minime tamen hoc nomine posset accusari, quin ejus ingens pudicitiae studium una predicaretur: quod denique diris sub Decio singulari constantia toleratis tormentis, prioris criminis noxam satis corripisse, ejusque fuisse poenas, & pristinam mollitiem expiatis videretur. Atque iisdem fere rationibus, quominus id Christianis exprobraret, absteritum fuisse Porphyrium existimo. Quod nullus ergo vitio dederat, quamobrem quisquam excusaret, ratio nulla fuit. Inde par apud multos ea de re silentium. Eusebium autem, cur id scribendo praetermitteret, eo fuisse impulsam jam supra dixi, quod in Apologia pro Origene hoc & ejusmodi plurima fuisset complexus, quae ad Historiam suam propositum non omnino accommodata, quippe quae res ad universam Ecclesiam spectantes exequeretur, repetere insuper habuit. Iacent igitur collecta à Baronio adversus hunc Epiphaniij locum argumenta, quem vel ipsa styli similitudo, ut recte notavit Petavius, satis Epiphanius adjudicat.

V. Cautius equidem ac reverentius Antiquorum, sed Patrum praesertim monumenta attingi vellem. Nam quamvis parce, & non sine aliqua verisimilitudine manus Epiphanius attulerit hoc loco Baronius, homo ut excellens ejus ingenium, & singularem doctrinam fileam, sagacissima in arte Critica & acerrima naris; hoc tamen exemplum in sequens ævum labem trahere potest, ut tanti viri auctoritate producti literati homines, venerandae vetustatis operibus illudere, eaque ad libitum recoquere, ac incudi suae reddere fortasse ausuri sint. Quasivi sane multum ac diu plusne perniciem in literas an utilitatis Critica ars intulerit. Quot enim sana & integra Veterum scripta pervertit Criticorum temeritas, dum quidquid minus mente perciperent, id ad arbitrium suum refingendi licentiam sibi fecerunt? Quot volumina suis rota detraxerunt scriptoribus, alienis attribuerunt? Dissorita, quotiescunque viles de plebe Grammaticorum literatores bonis Auctoribus inficitiae suae virus aspergentes video; & si quando nova vox, & Lexicographi incognita sese det, eam absque cunctatione obelo suo jugulantes, & obtrusis suis conjecturis per summam audaciam nobis fucum facientes. Et tum vel maxime sese Criticos dici amant, si bique placent, quando nobis Auctorum larvas, veris ipsis deformatis Auctoribus objecerunt. Atque haec pestis nihil non pervagata est. Plurimae quidem sordes vel per temporis diuturnitatem, vel per libratorum socordiam Antiquorum scriptis allini atque adharefcere sitae sunt; at eas non nisi manifestas elui, nec quicquam nisi vel manu scriptorum Codicum ope, vel certis & evidentibus argumentis supponi, & in Notas potius extra Auctoris ipsius contextum, quantumvis acute cogitatas conjecturas rejici velim. Sed haec erant alterius loci. Nunc ad rem.

F VI. Quoto Decij anno cruciatibus tortus fuerit Origenes, nescitur; at cum biennium Decius in imperio non expleverit, levis est dubitatio. Id videtur anno Christi 250, Origenis 65, attribuendum. Nec apparet item quomodo vinculis elapsus sit. Ego vero id per obitum Decij contigisse opinor; quo à Barbaris deletus cum exercitu, imperium cepit Vibius Gallus, ascito in consortium Volusiano filio. Tunc enim tranquillatis Christianorum rebus, libertatem quoque suam adeptum Origenem verisimile est. At ne tum quidem aetas ad senium devexa, laboribus fractum, otio ac desidia mollivit: sed vix ægritudine relaxatus ac miseria, quae eum in Decij laniena pene eliserat, alijs quos eadem afflixerat clades, utilia solatia per Epistolas subministravit. Id ostendebant innumerae ejus Epistolae, quae post Decianam vastationem scriptae, & multo post à pijs & studiosis hominibus servatae vetustate demum perierunt. Aliane praeterea ante mortem literis mandaverit, quoniam de eo nihil antiqui Scriptores tradidere, compertum non est. Vix credi tamen potest impatientissimum otij ingenium ab assueto scribendi labore, quo tot elucubrata feruntur librorum millia, conquievisse.

VII. Iamque novem ac sexaginta Origenes confecerat annos, cum labore & annis confectum tempestiva mors Tyri consumpsit, anno post Christi ortum 254: quo anno Interamna Gallus, & Volusianus interfecti sunt. Cum enim natum eum demonstraverimus anno post Christum 185, adjectis 69, quot vitæ explevit annos; omnino efficitur summa annorum 254. Quamvis autem ita scripserit Eusebius: *δειον ην ασταραστη γεννηθη εν εφέσοις εν πύργοις εν τῷ ἔτει δ' ὀντα τῆς ζωῆς ἐβδόμηκοντι ὑποπαύσας ἐνι τῆ ἀλῆτιᾳ*, non is præcise significavit hoc ipso tempore obiisse Origenem quo Gallus extincto Decio successit;

Euseb. lib. 7. cap. 11.

quod nonnulli perperam opinati sunt; sed imperium tenente Gallo, fato functum Origenem fuisse. Scribit Photius Cod. 118. narrare Pamphilum, aliosque complures, Origenis vitam & res gestas ex ijs ipsis qui hominem viderant persecutatos, in Deciana Strage martyrio ipsum vitam finivisse. Id refellit Photius, Galli & Volusiani temporibus decessisse hunc asserens; ex ejusque Epistolis post Decij mortem datis sententiam suam roborat. Infelicem miserabiliter perisse pronuntiat Nicephorus, levis Auctor, neque quid scribat satis pensi habens: inde adeo sic sentiens quod eum post idololatriam erroribus implicatum, in impietate diem clausisse crediderit. At contra Theotimus Tomitanus Episcopus, nota pietatis Antistes, præclara eum morte defunctum fuisse adversus Epiphanium asseveravit.

Socras. lib. 6. cap. 11.

VIII. Atque hunc demum vitam finem habuit Origenes Adamantius, vir in Ecclesia Dei longe maximus; quem præter prosapiam avita in Christum pietate, & Leonida patris martyrio claram propria virtutes nobilitarunt; ingens martyrij desiderium, contestatus amor pudicitiae ac paupertatis, perpetua voluptatum contemptio, proluxa fidei Christianae propaganda voluntas, servandarum ab aeterno interitu animarum vehemens cupiditas, inusitata in laboribus constantia, singularis in periculis fortitudo, insignis adversum omnes mansuetudo & obsequentia, commemorabilis in magno splendore modestia, & rara morum sanctitudo: portentosa ad hæc ingenij vis, memoria expromta, quam & herbae cujusdam à se reperta usum auxilium fertur, minime licet assentiente Epiphanio, subtile iudicium, miris in dicendo lepos, oratio ad persuadendum efficax, acris sæpe & vehemens, nec tam virtutibus ornandis facta quam carpendis vitijs, mirabilis humanarum, divinarumque rerum scientia, ut nemo esset primarum artium magis princeps. Nec fama meritis inferior; summa apud proceres gratia, par apud Ecclesiae principes auctoritas. Verum egregias vel à natura collatas, vel comparatas ab arte dotes obscurabant præceps quidam animi calor, neque satis considerata sacramentorum literarum tractatio, & prope temerarium reconditorum ac supra mentis humane caput positorum Dei mysteriorum evolventi studium; quibus vitijs parva virtutibus suis iam ante invidia causam in se erumpendi dedit. Exarsit in eum tota pene Ecclesia: calumnijs vexatus, maledictis confixus, profectus scriptis, percussus anathematis, ab Ecclesia segregatus multorum Episcoporum suffragiis, patria denique ipsa dejectus est, homo mitis & injuriæ opportunus; ut non facile existimari possit, majori ne hominum floruerit gratia, an odio flagaverit. Quisquis tamen ex veritate rem spectaverit, fatebitur dubio procul longe pluribus eum virtutibus enituisse quam vitijs, quæ tantquam navi aliqui eximio corpori, sic animo excellenti adhaerent.

IX. Sepultura affectus est Tyri; cujus sepulchri vestigia hodieque superesse prædicant, qui hæc loca lustrant. De salute Origenis disputationem à multis motam fuisse scio, quorum alij cælo pro meritis donatum credunt; alij contra, inter quos Georgius Syncellus, æternam animæ jacturam fecisse affirmant. Vana, & inanis quaestio, quam nos ad necessaria properantes ijs disceptandam relinquimus, qui tantum ingenio suo licere volunt.

Vern. in
Tosca. v. p.

Grandis labyrinthus, inquit barbare VVernerus VVestphalus, sed vere, à diversis texturæ de Samsone, Salomone, Trajano, & isto Origene, an videlicet salvati sint, annis: quæ quia sine periculo nesciuntur, nec etiam Ecclesia certificata est de his, Domino totaliter committenda sunt.

X. Prodierunt à Schola Origenis viri pietate insignes & doctrina Plutarchus, Serenus, Heraclides, Heron, Serenus alter, Herais, & Basilides, acerbos cruciatus, & mortem denique ipsum Christi nomine perpassi: Heraclas item Plutarchi hujus frater, Origenis primum discipulus, tum in docendo socius, deinde successor, ac Episcopus demum Alexandrinus; Dionysius Alexandrinæ Ecclesiae post Heraclæ mortem Antistes, eruditione & scriptis longe celeberrimus; Gregorius ille à miraculis cognomen adeptus, Neocæsariensis Episcopus, qui aequalibus suis omnibus Origenem ætate jam affectum in familiaritate anteposuit; Athenodorus Gregorij frater; Tryphon rara Scripturæ peritia illustris, cujus & nonnullas ad Origenem Epistolas suis temporibus extitisse tradit Hieronymus; Firmilianus Cæsariensis in Cappadocia præsul, Origeni sic deditus, ut ejus conveniendi causa patria relicta longum ac difficile iter constitueret. Annumeranda his quoque Barbara Nicomediensis virgo, genere nobilis, eruditione clara, ab Origene primum per epistolas & Valentinum Presbyterum ad eam missum ab Ethnicorum superstitione revocata, & Christi mysterijs instituta, ac tandem in Maximini persecutione savissime excruciatæ, & securi percussa. Tum autem ex Origenis epistolis Christi fidem hausit, postquam Presbyterij dignitate auctus Alexandriam ex Achaia reversus est. Ab eo quippe jam Presbytero Alexandria data est ad ipsam Epistola, quæ in ejus Acta inserta est. Potamiænam virginem nobilissimo martyrio claram inter Origenis discipulas Rufinus & Nicephorus recensent: sed fucum ijs fecit Eusebij locus non satis attente perspectus, ubi in hanc seriem disertis verbis septimus, refertur Basilides; de Potamiæna vero talis nulla apud eum suspicio est. Quo magis

Hieron. in
l. de script.
Eccles. in
Tyri. h. u.

A magis mirandum est ab erudito viro in hunc censum Potamiānam adscribi, Basilde expuncto. Quasi vero parum credibile sit virum bellicæ rei deditum, cum Origenis fama per-
 motus esset, accessisse ad eum, & nonnulla rerum Christianarum accepta ab eo notitia, cum
 Potamiānam ad supplicium pro munere suo deduceret, eam ab improborum hominū pe-
 tulantia prohibuisse, ab eaque postmodum jam fato functa secundum quietem excitatum,
 Christi fidem palam fuisse professum. Huc etiam confert Nicephorus Alexandrinum Hie-
 rosolymitanum Episcopum, & Casariensem Theodotum; quibus Mammaam quoque
 adungere, & memoratum illum ab Eusebio Arabiæ Præsidem rationi consentaneum est.
 Denique *innumeri*, inquit Vincentius Lirinensis, *ex sinu suo Doctores, innumeri Sacerdotes, Con-*
fessores, & Martyres existunt.

Nicoph. lib.
 1. cap. 10.
 Euseb. lib.
 6. Hist. c. 19.
 Vincen.
 Lirin. adu.
 Her. Com-
 mentario l.
 cap. 23.

ORIGENIANORVM LIBER SECVNDVS.

ORIGENIS DOCTRINA.

Libri secundi partitio.

EXPLICATA Origenis vita, institutus ordo postulat ut ad exponendam ejus doctri-
 nam progrediamur. Id propositum fronte simplex, multiplex sane est in recessu:
 nam & de eruditione Origenis, & ijs quibus potissimum dum viveret animum in-
 D formavit artibus & studijs, nonnulla præmittenda erunt. Tum dogmata illius suis distincta
 proponentur capitibus; non ea quidem quæ Ecclesiæ decretis consona universa tulerunt
 suffragia, vel quæ levioris sunt momenti; sed quæ majoris in Ecclesiâ ponderis à commu-
 nibus & receptis sunt aliena sententijs; eaque præsertim quæ Patrum subinde censuris &
 Anathematis Synodorum vexata sunt. Quibus subjungetur Origenianæ doctrinæ, non di-
 cam Apologia; nam neque ausim, neque sane velim; sed accuratum & præjudicijs omni-
 bus liberum ac solutum examen. Hinc ad ipsam Dogmatum illorum describendam sum-
 matim fortunam accedemus, ut quas excitarint in Ecclesiâ procellas, quantis partium stu-
 diis oppugnata & propugnata sint, palam fiat. Atque ita in capita quatuor Liber iste distri-
 buit. I. agit de eruditione Origenis. II. Dogmata ipsius excutiuntur. III. doctrinæ
 E ejus generale examen continetur. IV. fortuna doctrinæ ejusdem narratur.

CAPVT PRIMVM.

ORIGENIS ERVDITIO.

I. *Scripturæ callentissimus fuit Origenes, II. sed Ebraicæ linguæ parum consultus, Sa-*
 F *maritanæ vero penitus ignarus. III. Scripturæ Interpretes, scriptoresque Ecclesiasticos stu-*
diose legi: IV. Sacræ doctrinæ causa excoluit τὰς ἑσώδεις, Philosophiam præsertim; V. sed
reliquis disciplinâs.

I. **P**RIMVM illud ac præcipuum fuit Origenis à teneris pueritiæ annis ad obitum
 usque studium, ad interiorem ac reconditam sacrarum literarum peritiam pene-
 trare. In quo quidem ita se tractavit ut admirabile esset, nec quisquam deinde
 tantum in ea exercitatione consecutus sit; sive literam ipsam, quemadmodum vocant,
 spectes, quam totam memoriæ ita commendaverat, ut locos omnes ex tempore, etiam li-
 bris inconsultis, apposite recitaret; sive intimos ac latentes sensus, quos tanta sagacitate
 eruit, *ὡς εἰς ἐκείνη*, inquit Suidas, *παύτως τινὲς μετέπειτα τῆς ἐκκλησίας διδασκάλους καὶ ἀφορμὰς*
 d